

Краят на още една тълкувателна илюзия

Имуществените последици по чл. 125, ал. 3 от Търговския закон – II част

Възникване и съдържание на имуществените последици по чл. 125 от ТЗ (*и една тежка равностметка*)

адвокат Стефан Стефанов

„Пълната икономическа стойност на дяловото участие на ищеца произтича пропорционално от цената, която би била постигната, ако дружеството бъде продадено като цяло... Ако – както често се случва – не е налице функциониращ пазар за дружеството или дружествените дялове, стойността на компанията се определя според бизнес принципи, след което се изчислява и съответната квота, припадаща се на дружествения дял на оттеглящия се съдружник.“¹.

„В случай на оттегляне на дружествени дялове, които са изцяло изплатени, чл. 30, ал. 1 от GmbH отново следва да бъде спазен... така, че компенсацията за тези дялове може да бъде изплатена единствено от онези активи на дружеството, които са свободни и надвишават стойността на капитала“².

VI. Релевантна дата на оценката на дружествения дял при прекратяване на участието в ООД

32. Както подчертах и в статията „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“, въпросът за **релевантната дата** на оценката на дружествения дял при прекратяване на участието в ООД е ключов за цялостното осмисляне на уредения в чл. 125 ТЗ институт и на неговите съставни елементи. Той е от фундаментално значение и за правилното тълкуване на чл. 125, ал. 3 ТЗ, който е и прекият предмет на настоящото изследване. За съжаление българската доктрина и съдебна практика по ТЗ, въпреки над тридесетгодишното си развитие, не са достигнали до верен отговор на горния фундаментален въпрос. Те са подменили не само

¹ Заемам първата част на мотото на настоящата Част втора на изследването от германската съдебна практика и по-конкретно, от решение на Висшия окръжен съд на Кьолн (*Oberlandesgericht Köln, 19 U 108/96*), постановено на 26.03.1999 г. по осъдителен иск на съдружник, напуснал ООД поради важни причини. Посоченото съдебно решение си струва да бъде внимателно прочетено – не само от гледище на изследваната в настоящата статия тема, но и като цивилизационен стандарт при писането на правораздавателни актове. Решението е достъпно на следния ел. адрес: http://www.justiz.nrw.de/nrwe/olgs/koeln/j1999/19_U_108_96urteil19990326.html.

² Автор на втората част на мотото е Върховният съд на Федерална република Германия (*BGH Urt v 01.04.1953 – II ZR 235/52*). Посоченото решение е кръстопътно за германската съдебна практика, защото с него за пръв път – след десетилетно отричане (*макар и само „мимоходом“*) – се признава институтът на оттеглянето на съдружник от ООД поради важни причини. Прекият предмет на решението е материята на изключването на съдружници, а относимостта на цитирания пасаж от него за изясняването на смисъла на чл. 125, ал. 3 ТЗ ще стане ясна в хода на изложението.

легалния модел на самия институт на прекратяване на участието (*свеждайки го до пряко прекратяване на членството*), не само модела на оценката на дружествения дял (*заменяйки го с балансов*), но и релевантната дата, към която тази оценка следва да бъде извършена.

32.1. За да се достигне до правилен отговор на горния въпрос, както и изобщо, до коректно тълкуване на целия чл. 125 ТЗ, трябва най-напред да бъдат изяснени историята, същността и концептуалният модел на уредения в тази разпоредба институт. **Исторически институтът на прекратяване на участието в ООД има своите концептуални корени в основанията за прекратяване на гражданското дружество, а отгук и на събирателното.** Тази истина е видна от сравнението между чл. 478 от стария ни ЗЗД (*от една страна*) и чл. 104 и чл. 107 от стария ни Търговски закон, съответно, чл. 97, ал. 1, изр. първо и чл. 125 от действащия ТЗ (*от друга*), както и от обстоятелството, че в Германия моделът на имуществените последици от прекратяване на членството в събирателно дружество и на участието в ООД се урежда от чл. 738 BGB, посветен на последиците от прекратяването на гражданското дружество. В т. 13.3. на Част първа на изследването вече бе посочено, че тази разпоредба на BGB дава право на прекратилия участието си съдружник да получи онова, което „би получил в случай на ликвидация на дружеството към момента на оттеглянето“.

32.2. Горните корени на уредените в чл. 97 и чл. 125 ТЗ институти (*видни и от чл. 517 ГПК*) показват, че по своята същност прекратяването на членството/участието в гражданско или търговско дружество е **алтернатива на прекратяването на самото дружество и съответно, на ликвидацията на неговото имущество.** Отгук пряко следва, че прекратилият членството или участието си съдружник би следвало да получи онова, което би получил при една ликвидация, **чието финализиране е „фингирано“ от закона към момента на прекратяването на това участие** – с важната особеност, че поради съхраняването на бизнеса на търговското дружество релевантна ще бъде не ликвидационната му, а справедливата му стойност като „живо“ предприятие.

32.3. Ето как историческият произход, функциите и същността на уредените в чл. 97 и чл. 125, ал. 3 ТЗ институти не оставят опции за „творчество“ при дефинирането нито на релевантната **дата** на оценката на прекратеното имуществено участие, нито на **модела** на тази оценка (*този на справедливата стойност*). **Горните правно-логически и етични императиви водят до единствено правилния извод, че оценката на дружествения дял в случаите на прекратяване на участието в ООД (и изобщо – в дялово търговско дружество) се извършва към датата на прекратяване на участието, т.е. на настъпването на съответното прекратително основание.** От този принцип има само едно отклонение – при изключването на съдружници по чл. 126, ал. 3 ТЗ.

33. Горната истина е видна от чл. 107, ал. 1 от стария ни Търговски закон („...положението му в дружеството трябва да се разчисти според имотното състояние **във време на оттегляването** или заявлението на иска за изключването“), от привидно нелогичното темпорално разминаване между датата на прекратяване на участието по чл. 125 ТЗ и датата на релевантния счетоводен баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ, както и от самата същност на явленията. След като основанието за прекратяване на участието е правопораждащият квази-ликвидационните последици юридически факт и стои в основата на трансформацията на правото на дружествен дял до имуществените последици по чл. 125, ал. 3 ТЗ, **то и релевантната дата на оценката не би могла да е различна от тази на завършването на съответния прекратителен фактически**

състав³. Както вече посочих, чл. 125, ал. 3 ТЗ създава само „оптическа илюзия“, че релевантната дата на оценката е тази на счетоводния баланс.

33.1. Че принципната релевантна дата на оценката на дружествения дял е тази на прекратяването на участието, е видно не само от същността на явленията, но и от самия чл. 125, ал. 3 ТЗ. **Тази разпоредба не дефинира самите имуществени последици от прекратяване на участието – те вече са настъпили в момента на това прекратяване и са окончателно „фиксирани“ по размер, – а единствено тяхното „уреждане“, т.е., упражняването на едно вече възникнало субективно право.** Защото „уредени“ могат да бъдат само правни последици, които вече са възникнали. Чл. 125, ал. 3 ТЗ регламентира само второто явление, а характеристиките на първото оставя на досетливостта и правния интегритет на тълкувателя. Именно това е и причината за иначе необяснимия по разумен начин темпорален „луфт“ между ключовата **за оценката** на дружествения дял „дата на прекратяване на участието“, от една страна и ключовата **за уреждането** на имуществените последици балансова дата, от друга⁴.

33.2. Че принципната релевантна дата на оценката на дружествения дял е тази на прекратяване на участието **е очевидно** и от гледище на новите разпоредби на чл. 260з, ал. 3, изр. трето и чл. 260м, ал. 3 ТЗ. Според първата посочена разпоредба, ако наследниците на починал съдружник не желаят да встъпят в дружеството, то „*им изплаща стойността на дружествения дял на наследодателя към момента на неговата смърт*“, а според втората „*дружеството изплаща на съдружника стойността на дружествения му дял към момента на прекратяването, освен ако е уговорено друго в дружествения договор*“. Не могат да бъдат открити разумни аргументи, защо при един и същи тип (*дялови и капиталови*) търговски дружества законът би заложил съвършено различни модели на релевантната дата на оценката. Както вече неколккратно подчертах, институтите на прекратяване на членството и на участието са общи за затворените

³ Тази истина – именно защото следва от същността на явленията – е предмет на спонтанен синхрон в законите, доктрината и съдебната практика на всички анализирани от мен европейски законодателства. Тя е изрично закрепена в чл. 2473 от италианския Codice Civile, в чл. 240, ал. 5 от португалския Кодекс за търговските дружества и в чл. 825 от Швейцарския облигационен кодекс. Тези три законодателства предвиждат, че в случаите на оттегляне на съдружник поради важни причини релевантната дата на оценката на дружествения дял е тази на волеизявлението за оттегляне. До същото разбиране, макар и при липсата на експлицитна правна уредба в GmbH, са достигнали и практиката и доктрината в Германия – виж изрично в този смисъл **Kleindiek, D.**, в Lutter/Hommelhoff GmbH-Gesetz Kommentar, С.: Verlag Dr. Otto Schmidt KG (2023), с. 896. Няма основание същият темпорален принцип (*съвпадащ с датата на прекратяване на участието*) да не бъде приложен и при всички останали прекратителни основания по чл. 125, ал. 1 и 2 ТЗ, с изключение на изключването на съдружници по чл. 126, ал. 3 ТЗ. По-общият и обединяващ тези прекратителни основания модел на прекратяването на участието е очевиден и е сполучливо изразен в чл. 5:156 от белгийския Кодекс за дружествата и асоциациите. Тази разпоредба предвижда, че „*дружественият договор може да предвиди, че в случай на смърт, несъстоятелност, ликвидация или запрещение на съдружник, последният се счита за напуснал по силата на закона на тази дата*.“ (подч. мое). Идейната и структурна близост на цитираната разпоредба с чл. 125, ал. 1 и 2 ТЗ е очарователна и разкрива хармоничен и вътрешно логичен смисъл, който съвременният български тълкувател отново е пропуснал.

⁴ Виж по тази важна тема Част втора (*т. 28 и т. 34*) от статията ми „Институтът на прекратяване на участието в ООД по смисъла на чл. 125 от Търговския закон“. В посочената статия обаче аз все още не бях достигнал до много по-зрелия тълкувателен модел, предложен в настоящото изследване, тъй като – повлиян от критикуваното от мен тълкуване на чл. 125, ал. 3 ТЗ – все още не бях готов да се еманципирам изцяло от него и от тезата, че тази разпоредба урежда балансова **оценка** на дружествения дял. Именно задържането на вниманието ми върху темпоралното разминаване между датата на прекратяване на участието, от една страна, и тази на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ, от друга обаче ме доведе по естествен път и до изводите на настоящия труд – които се оказаха потвърдени и от множество систематични, исторически и сравнителноправни аргументи .

дружествени форми и почиват на интегрални и следващи от същността им принципи – които никога разумен законодател не би подменил произволно и без достатъчно сериозно основание.

33.3. Горният темпорален модел търпи модификации единствено при изключването на съдружници по чл. 126, ал. 3 ТЗ, защото **de lege lata това изключване настъпва едва след конститутивното вписване по чл. 140, ал. 4 ТЗ**⁵. Доколкото това вписване може да бъде лесно блокирано от съдружника, а делото по чл. 74 ТЗ, да се проточи години, ако изключването бъде потвърдено, не би било справедливо съдружникът да бъде удовлетворен по оценка към **значително по-късната дата** на прекратяването на неговото участие (*съвпадаща с тази на конститутивното вписване по чл. 140, ал. 4 ТЗ*). Ето защо, по „аналогия“ с вече цитирания чл. 107, ал. 1 от стария ни Търговски закон, както и по аргумент от практиката и доктрината в Германия⁶, приемам, че релевантната дата на оценката на дружествения дял в случаите на изключване по чл. 126, ал. 3 ТЗ е **датата, на която дружеството е подало в Агенцията по вписванията заявлението за вписване на изключването, а при липсата на подобно заявление – датата на самото решение по чл. 137, ал. 1, т. 2 ТЗ**.

33.4. Горните истини, залегнали не само във вътрешната логика на разглеждания институт, но и в буквата и темпоралните конотации на чл. 125, ал. 3 ТЗ, са останали невидими за съвременните тълкуватели единствено поради тяхното системно невнимание, склонност да повтарят чужди тези и неоснователен отказ да изследват историята на институтите, които интерпретират. Ако капанът на тази мисловна инерция и прибързаност обаче бъде избегнат, **всеки непредубеден тълкувател**, лесно би видял, че правният термин „уреждане“ не е равнозначен на „конституиране“ (*възникване*). В случая става въпрос за базисното за всеки юрист съотношение между възникването и изпълнението на правните последици. Ето защо идентифицирането на имуществените

⁵ По не по-малко горещата тема за подмяната на действителния смисъл на чл. 140, ал. 3 и 4 ТЗ в практиката на ВКС виж **Стефанов, С.**, Прекратяване на дяловото участие в ООД и принудително изпълнение върху дружествени дялове, С.: Ентусиаст (2024), с. 412 – 501. Изписаните от мен почти сто страници по тази ключова за ООД тема би трябвало да са достатъчни за отрезвяването на ВКС и за ревизирането на тълкувателните му тези – стига да бъдат безпристрастно прочетени и осмислени.

⁶ **Kleindiek, D.**, цит. съч., с. 890. В Германия се приема, че релевантната дата на оценката на дружествения дял е датата на корпоративното решение за изключване, а ако то е било оспорено и поради това се извършва по исков ред – датата на исковата молба на дружеството. Това положение е стабилно утвърдено и от съдебната практика. Мотивирайки горната дата на оценката на дружествения дял на изключения съдружник, Върховният съд на Федерална република Германия посочва следното: „Това [разбиране] прави изчисляването на компенсацията за дружествения дял независима от случайния момент на влизането в сила на съдебното решение за изключването; по този начин ответникът [изключеният съдружник] бива лишен от стимул да протака процеса, но същевременно е и предпазен от риска да понесе ефектите от неблагоприятни промени в имуществото на дружеството, върху които няма никакъв или има твърде малък контрол“ (Решение от 01.04.1953г. по дело II ZR 235/52). Обръщам внимание не само на синхрона между горната убедителна логика и чл. 107, ал. 1 от стария ни Търговски закон, но и на важния за тълкуването на чл. 140, ал. 4 ТЗ факт, че в Германия (*при наличието на правен спор относно съществуването на важни причини*) **изключването настъпва по силата на съдебно решение – какъвто е моделът и у нас при персоналните дружества**. Както вече съм подчертавал на други места, чл. 140, ал. 4 ТЗ трябва да се интерпретира в този концептуален, исторически, систематичен и сравнителноправен контекст – който не позволява тълкувателното му бламиране чрез правно неударжимата теза на т. 2 от мотивите на Тълкувателно решение № 1 от 31.05.2023 г. на ОСТК на ВКС и на предлагащата го каузална практика, според която „с приемане от общото събрание на решение за изключване на съдружник, последният се лишава от членство в дружеството и произтичащите от това права по чл. 123 ТЗ“. Подобна мигновена „екзекуция“ на членството при изключване на съдружник не е възможна в правова държава – дори изключенията да я възприеме без оспорване. **De lege lata при ООД е нужно конститутивно вписване в ТРПЮЛНЦ, а при персоналните дружества – влязло в сила конститутивно съдебно решение**.

последници от прекратяване на участието в ООД с тяхното „уреждане“ (т.е. с изпълнението на тези последници) разкрива ужасяващите за интегритета и достойнството на правното мислене мащаби на една тълкувателна катастрофа – от чието мощно торнадо не е бил пощаден нито един съвременен тълкувател⁷.

34. Правилността на застъпеното от мен тълкуване изпъква особено ярко в хипотезите на оттегляне на съдружник поради важни причини. Макар този институт, за разлика от всички модерни европейски законодателства, да е все още непознат на българския тълкувател, той съществува *de lege lata* и има своята отчетлива тежест при тълкуването на чл. 125 ТЗ. Именно този институт обаче (*сравнителноправно роден от идеята да бъде обуздан корпоративният произвол над миноритарните съдружници и те да получат ефективна защита*) не позволява тълкуване, според което тази защита може да бъде бламирана от заложена в самите основи на института „бомба“ – чийто къс фитил се държи от самото дружество. Защото, ако релевантната дата на оценката е балансовата такава по чл. 125, ал. 3 ТЗ, дружеството може да бламира не само балансовата, но и справедливата оценка на дружествения дял⁸.

34.1. Подобни мошеничества обаче биха били значително по-трудни (*а биха изисквали и престъпно антидатиране на документи и на счетоводни записи*), ако релевантната за оценката на дружествения дял дата **се фиксира от самото прекратително основание** по чл. 125, ал. 1, т. 1, 3 и 4 ТЗ или от датата на волеизявлението за оттегляне поради важни причини. Горните съображения същевременно подчертават етичния и регулативен смисъл от съществуването (*de lege lata*) на правото на оттегляне поради важни причини. Защото оттеглянето с предизвестие предоставя на дружеството повече от три месеца, за да „измисли“ как да увреди съдружника – а това време е достатъчно.

34.2. При правото на оттегляне поради важни причини обаче дружеството не разполага с подобен лукс и следва да **се подчини на избраната от оттеглящия се съдружник дата на оценката – която се формира от момента, в който дружеството получи изявлението за оттеглянето поради важни причини**. Подобно подчинение дружеството дължи и при почти всички останали основания по чл. 125, ал. 1 ТЗ (*с изключение на хипотезата на изключване*), представляващи по същността си също такива „важни причини“ за прекратяване на участието в ООД. Именно тази тяхна същност, рефлектираща **незабавно** върху съдържанието на членството (*суспендиране на*

⁷ Тъй като, въпреки „безпощадния“ ми стил, претендирам да съм обективен, и в „защита“ на апологетите на тезата, която критикувам, бих добавил, че според мен „технологията“ на погрешните интерпретации на чл. 125, ал. 3 ТЗ е още по-дълбока и отново има корените си в особеностите на езика, а и на човешкото несъзнавано. Защото **имуществените отношения**, породени от участието в ООД и от неговото прекратяване, на практика се „уреждат“ **чрез пораждането** на имуществените последници по чл. 125, ал. 3 ТЗ – които от своя страна се **дефинират** от справедливата стойност на дружествения дял, **но същевременно се „уреждат“** (т.е., изпълняват – изцяло или частично) „въз основа на счетоводен баланс към края на месеца, през който е настъпило прекратяването“. Тези „асоциативни“ конотации на привидно безопасната думичка „уреждат“ обаче са се превърнали в своеобразна паяжина, чийто коварен капан не е успял да избегне никой от тълкувателите на чл. 125, ал. 3 ТЗ – сред които поставям и себе си.

⁸ Достатъчно за тази цел би било поемането и осчетоводяването на абстрактно менителнично задължение на голяма стойност или гарантирането на чужд дълг чрез поемането на солидарна отговорност. Излишно е да уточнявам, че след като „релевантната“ балансова дата по чл. 125, ал. 3 ТЗ отmine, менителничната ценна книга може да отиде в кошчето, а гаранционната отговорност – отменена „по взаимно съгласие“. Оттеглилият се миноритарен съдружник обаче отново ще бъде измамен. Същият мошенически модел, макар и в по-тесни рамки, може да бъде приложен и при всяко от останалите прекратителни основания по чл. 125, ал. 1 ТЗ – ако се приеме, че релевантната дата на оценката следва тази на прекратяването на участието.

част от съдържанието му) и върху правото на дружествен дял (възникване на имуществените последици от прекратяване на участието), **не позволява релевантната оценка да бъде функция на последващи действия или бездействия на дружеството.**

35. Защитената в настоящия раздел теза отваря **изцяло нова перспектива** към структурата и предмета на имуществените последици по чл. 125, ал. 3 и чл. 260м, ал. 3 ТЗ. Тази перспектива ще бъде развита в Раздел VIII по-долу.

VII. Истинският и дълбоко погребан смисъл на чл. 125, ал. 3 ТЗ

36. След горното дълго, но необходимо „наточване на тълкувателната рапира“, най-сетне дойде моментът „да хванем бика за рогата“. Изложението дотук, както и статията ми „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“ позволяват – с относителна лекота – да бъде открит и изяснен действителният и дълбоко погребан смисъл на чл. 125, ал. 3 ТЗ. Този смисъл е плод както на същността на института на прекратяване на участието в дялово търговско дружество, така и на спецификата на ООД като дружество **със стабилен и установен в интерес на дружествените кредитори капитал.**

36.1. От същността на самия институт на прекратяване на участието в дялово търговско дружество пряко следва, че релевантната оценка **има за свой предмет един актуален дружествен дял**, все още охраняван от вярната и неотлъчна стража на членството⁹. След като този дружествен дял е въздигнат в обект на правото поради стопанската си ценност и след като до уреждането на имуществените последици от прекратяване на участието той все още е част от патримониума на съдружника, гарантираният пладнешки обир на компенсирането по балансова оценка не може да бъде защитен с никакви аргументи – особено в държава, в която все още властват НСС, които не допускат справедлива преоценка на балансовата стойност на дълготрайните активи (*виж т. 27 от Част първа на настоящия труд*). **Следователно, самата същност и цели на института на прекратяване на участието – не само в ООД, но и дружествата с променлив капитал – императивно налагат модела на оценката по справедлива стойност.** Същото важи и за персоналните дружества, защото, макар при тях да не е налице конструктът на дружествения дял, все пак е налице този на „имущественото участие“ – на една стопанска и закрияна и от Конституцията инвестиция.

36.2. От капиталовата същност на ООД, както и от императивно следващите от нея правила за закрила на капитала (*и съответно, на интересите на кредиторите*) обаче **пряко следва, че моделът на оценка по справедлива стойност не може да бъде пълноправен властелин на територията на чл. 125 ТЗ.** Едно персонално дружество може да изплати на прекратилия участието си съдружник каквато пожелае сума. Това обаче, първо е малко вероятно, и второ – е безопасно за дружествените кредитори. Защото подобно плащане незабавно би повишило риска кредиторите да се обърнат към самите съдружници. Поради тези базисни и следващи от същността на персоналните дружества факти, уредбата по чл. 97 ТЗ не се нуждае от коригиращи механизми – изплащането на релевантната справедлива стойност на прекратеното участие не би могло да накърни интересите на кредиторите на дружеството, а и е малко вероятно да бъде използвано за недобросъвестни цели.

⁹ За аргументирането на тази ключова за разбирането на чл. 125 ТЗ теза виж **Стефанов, С.**, „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“. Двете части на статията са публикувани от Lex.bg [mvk](#) и [mvk](#).

36.3. Кредиторите на дружество с променлив капитал също не се нуждаят от защитен нормативен „буфер“, модифициращ правото на справедливо компенсиране на прекратилия участието си съдружник. Те не разчитат на гаранционните функции на един по правило стабилен капитал, характерни за класическите капиталови дружества. Именно поради тази причина правната уредба по новата Глава петнадесета „а“ от ТЗ не съдържа правила за закрила на капитала, а в чл. 260м ТЗ не може да бъде открит аналог на балансовия модел по чл. 125, ал. 3 ТЗ. Следователно, там, където няма класически правила за закрила на капитала (*при дружествата с променлив капитал*), специфичният „тест“, регламентиран в чл. 125, ал. 3 ТЗ не е нужен. **Именно този ярък контраст между две разпоредби, посветени на един и същи институт при две различни капиталови дружества обаче, пряко разкрива целта и действителния смисъл на чл. 125, ал. 3 ТЗ.**

37. Този смисъл не се изразява в регламентирането на правно непоносимия за юрист в правова държава балансов модел **на оценка** на дружествения дял, а в уреждането на един допълнителен (*втори и темпорално отложен*) „тест“, имащ за цел извършването на проверка, която е императивно нужна при капиталовото ООД. **Предметът на тази проверка е да се установи какъв е размерът на необвързаните от покритието на капитала нетни активи на дружеството, припадащи се на основния дял, и оттук – да се очертае лимитът на допустимото и правомерно плащане към съдружника.** Именно това ни „казва“ – при това експлицитно – специфичната и вече анализирана в т. 33.1 по-горе терминология на чл. 125, ал. 3 ТЗ. Тази терминология сочи на модел, който лимитира не релевантната *оценка* на дружествения дял, а правомерния от гледище на закрилата на капитала *размер на едно плащане*. Разликата е не само съществена, но и решаваща за осмислянето на чл. 125, ал. 3 ТЗ. Защото тази разпоредба урежда два последователни и имащи различни преки цели „тестове“. Съответно, методите и целите на тези тестове са базисно различни.

37.1. Първата проверка, заложена в самата същност на по-общия институт на прекратяване на членството/участието в компания от затворен тип, **се извършва към датата на това прекратяване и има за цел да се установи дали съдружникът изобщо има вземане спрямо дружеството и какъв е размерът на това вземане.** Както вече обосновах в Част I на изследването, този тест се извършва чрез установяването на *справедливата стойност* на имущественото участие на съдружника. При събирателното дружество и при новата форма на дружествата с променлив капитал, **горната проверка изчерпва темата и дава окончателния модел на ликвидацията на имуществените последици от прекратяване на членството/участието** – доколкото този модел не е модифициран от правомерни клаузи в дружествения договор. Тази първа стъпка в процеса на ликвидация на имуществените последици би била достатъчна и при ООД, ако още преди балансовата дата по чл. 125, ал. 3 ТЗ има яснота или консенсус, че релевантната (*справедливата*) стойност на дружествения дял е нулева и че дружеството не дължи плащане към прекратилия участието си съдружник или към неговите наследници.

37.2. При имащото стабилен капитал ООД обаче горната базисна проверка по правило **не е достатъчна, защото отчита само „вътрешните“ отношения между прекратилия участието си съдружник и емитента, но не и интересите на дружествените кредитори и базисните функции на капитала.** За да бъде „удържано“ ООД в гравитационното поле на своя стабилен капитал, се налага втори, вече балансов тест, който да даде отговор на въпроса каква част от оценката на дружествения дял

дружеството може да изплати, без да накърни покритието на своя капитал и съответно, без да застраши интересите на кредиторите си.

37.3. Първият „тест“ (*на справедливата стойност на дружествения дял*) на пръв поглед е уреден от закона само тацитно – чрез самата същност на ООД и на институтите на прекратяването на участието и на дружествения дял. Позволих си уточнението „на пръв поглед“, защото чл. 125, ал. 3 ТЗ експлицитно постановява, че юридическият факт на прекратяване на участието поражда или може да породи имуществени последици – които съответно следва и да бъдат **уредени**. Именно горната същност не позволява тълкуване, според което съдружникът няма да получи справедливата (*действителна и пълна*) стойност на своя дружествен дял. **Вторият „тест“ е уреден от закона изрично – не само и не толкова, защото тълкувателят не би могъл и сам да се сети за него (*та нали ООД е капиталово дружество!*), а защото е както важен, така и специфичен за ООД, като в допълнение на това изисква и определена фина законодателна настройка¹⁰.**

37.4. Горната ярка светлина върху уредения в чл. 125, ал. 3 ТЗ институт позволява да бъде разбрана не само същността и целите му, но и неговата фина темпорална настройка. Защото, ако датата на прекратяване на участието не е прекалено близка до балансовата дата по чл. 125, ал. 3 ТЗ, дружеството и прекратилият участието си съдружник биха могли да осигурят оценка на справедливата стойност на дружествения дял (*или да се споразумеят за такава*) още в периода преди балансовата дата. По този начин би имало и предварителна яснота дали изготвянето на баланс изобщо е нужно. **Защото, ако релевантната справедлива оценка на дружествения дял е нулева, то вторият (балансов) тест няма да бъде необходим.** Казано с други думи, ако вземане на съдружника изобщо не съществува, кредиторите могат да „спят спокойно“ и основанието на грижата за техните интереси, vyplътена в чл. 125, ал. 3 ТЗ, отпада.

38. Изводът от горното изложение е, че разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ не е някаква нормативна и етична аномалия, а пряк и неизбежен плод на самата **класическа** капиталова същност на ООД. Релевантната (*справедлива*) оценка на дружествения дял може да бъде милиони. **Тя обаче отразява само „вътрешните“ отношения между един капиталов инвеститор и емитента и не може да бъде гарантирано релевантна от перспективата на капиталовата същност на ООД, на легитимните интереси на кредиторите (*настоящи и бъдещи*¹¹) и размера на платимата към съдружника сума.**

38.1. Както при ликвидацията тези кредитори трябва да бъдат удовлетворени, за да възникне изобщо правото на ликвидационен дял, така и при „частната“ ликвидация по чл. 125 ТЗ капиталът трябва да бъде гарантиран, преди прекратилият участието си съдружник да получи каквото и да било корпоративно плащане, а това плащане не може да подкопава покритието на капитала.

38.2. Ако не се „вторачваме“ в чл. 125, ал. 3 ТЗ сякаш тази разпоредба е херметизирана и уникална вселена, а – бидейки юристи – я осмислим като проявление на същността на ООД и в нейната систематическа връзка с други относими институти, лесно ще забележим не само идейната симетрия с модела на ликвидационния дял, но и с този на намаляването на капитала. Доколкото ефективното намаляване на капитала по

¹⁰ Виж следващата т. 37.4., както и т. 51.3 по-долу.

¹¹ Вземанията на **актуалните** дружествени кредитори по дефиниция се отчитат от самата справедлива оценка на дружествения дял. Стабилният капитал на ООД обаче е призван да брани не само тези, **но и бъдещите** кредитори на дружеството – които имат „правото“ да очакват, че капиталът ще бъде покрит от нетните активи.

дефиниция се извършва с цел съдружниците да получат определено плащане, общата логика на защитата на дружествените кредитори при намаляване на капитала не би могла да не е приложима и за плащанията, представляващи пряка последица от прекратяването на участието по чл. 125 ТЗ.

38.3. Горната истина става очевидна при систематическото тълкуване на чл. 125, ал. 3 ТЗ с чл. 149, ал. 3, т. 2 и особено, с чл. 153 ТЗ. **От тази – изцяло нова за съвременната ни правна наука, но същевременно, семпла и безкрайно логична перспектива¹² – е видно, че докато в случаите на ефективно намаляване на капитала гаранциите за интересите на дружествените кредитори се осигуряват от чл. 153 ТЗ, то в случаите на прекратяване на участието, което не е съчетано с намаляване на капитала, тези гаранции се предоставят от чл. 125, ал. 3 ТЗ – по модел, който е изключително сходен¹³.** От гледище на темата на настоящото изследване, същностната разлика между

¹² И Герджиков, О. (Коментар на Търговския закон, Книга втора, С.: Алиена (1994), с. 410 – 412), и Григоров, Г. (цит. съч., с. 286 – 288) са осъзнали ключовите валенции на чл. 125 ТЗ със закрилата на капитала на ООД. Пропускът на проф. Герджиков да идентифицира общия институт на прекратяване на участието в ООД, както и осмислянето на явленията през погрешната перспектива на членството (*а не на дружествения дял*) обаче не му е позволил да види, че „капиталовият“ проблем, на чиято основа изгражда критичното си осмисляне на чл. 125, ал. 2 ТЗ, не е частен проблем на това прекратително основание, а обща и следваща от същността на ООД тема, релевантна за всички хипотези на прекратяване на участието. Проф. Григоров (цит. съч., с. 299) е стигнал по-близо до истината, осъзнавайки, че темата за закрилата на капитала на ООД е обща за всички прекратителни основания по чл. 125 ТЗ. **Погрешното смесване на института на прекратяване на участието с този на прякото прекратяване на членството обаче не е позволил на посочените двама автори да видят, че чл. 125, ал. 3 ТЗ (както и самата същност на института на прекратяване на участието) решават – при това, по сравнителноправно утвърден начин – именно ключовия проблем, който обсъждат.** Защото ако правилата за закрила на капитала не позволяват изплащането на **пълната** релевантна стойност на дружествения дял, прекратяването на участието **няма изобщо да бъде финализирано.** Ergo, няма да бъде прекратено и членството и съответно, няма да е налице вакантен (*незаписан*) основен дял. Сходни грешки в собственото ми правно мислене, както и дълбокото ми индоктриниране от погрешните наслоявания по тълкуването на чл. 125 ТЗ в съвременната доктрина и съдебна практика, дълго време не ми позволиха да видя истината, която защитавам в настоящия труд. От тази гледна точка моята полемика с проф. Григор Григоров в Глава осма (стр. 344 – 363) от книгата ми „Прекратяване на дяловото участие в ООД и принудително изпълнение върху дружествени дялове“ може да бъде видяна – от дистанцията на вече изминатия от мен допълнителен път – като полемика между двама „братя по оръжие“, които са били еднакво близо, но и еднакво далеч от истината за смисъла на чл. 125, ал. 2 и 3 ТЗ. Приемам тази неизбежна цена на дългия ми път в осмислянето на чл. 125 ТЗ с усмивка на облекчение и с благодарност към един от малкото автори, които имаха смелостта да се усъмнят в утвърденото, но дълбоко погрешно тълкуване на чл. 125, ал. 2 ТЗ. От горната перспектива бих признал също така, че макар да не се отказвам от тълкуването на чл. 121, ал. 2 ТЗ защитено на стр. 351 – 356 от книгата ми, тази разпоредба е необходима, **но не е достатъчна за интегралната и сигурна закрила на капитала на ООД и на интересите на неговите кредитори.** Те имат право не само на гаранционната „вътрешна“ (*спрямо дружеството*) отговорност на съдружниците по чл. 121, ал. 2 ТЗ, но и на **по-високия** стандарт, осигурен от чл. 125, ал. 3, чл. 133 и чл. 153 ТЗ. Защото, макар косвено да се ползват от горната отговорност, кредиторите не разполагат с пряк иск спрямо съдружниците, а това създава процесуални компликации, **които предварителната, обща и изнесена „пред скоби“ закрила, осигурена от балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ, очевидно се опитва да избегне.**

¹³ Институтът на намаляване на капитала по чл. 149, ал. 3, т. 2 ТЗ е интегрално свързан с този на прекратяването на участието не поради друго, а именно поради спецификата и целта на балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ и неговото различие със справедливата оценка на дружествения дял. **Именно съотношението между резултатите от двата горни теста показва дали (и с колко) е нужно да бъде намален капиталът, за да може да бъде изплатена пълната релевантна стойност на дружествения дял.** Този факт показва катастрофалните мащаби и последици от приравняването на института на прекратяване на участието с този на прекратяването на членството – защото именно в резултат на това приравняване (*както и на фаталното идентифициране на дружествения дял с членството*) дружественият дял по магически начин просто се „изпарява“ от ума на тълкувателя и от уредените от

двата модела на защита на кредиторите е в това, че докато плащанията към съдружниците при намаляване на капитала изискват предварително **обезпечаване или удовлетворяване** на несъгласните с това намаляване кредитори, то в случаите по чл. 125, ал. 3 ТЗ „обезпечението“ се осигурява чрез самия балансов тест. **Защото именно той ще покаже дали и колко дружеството може правомерно да плати на прекратилия участието си съдружник без да застрашава интересите на своите (не само настоящи, но и бъдещи) кредитори**¹⁴.

38.4. От горния систематически анализ се налага смущаващият извод, че вече повече от тридесет години почти никой не е разбрал същността на ООД и нейните базисни проявления – каквото е преди всичко капиталовият му характер. Защото, ако тази същност бъде разбрана, това би довело не само до правилното осмисляне на чл. 125, ал. 3 ТЗ, но и до идентифицирането на **един по-общ и следващ от тази същност модел**, последователно и безкомпромисно заложен в цяла система от легални разпоредби – в чл. 125, ал. 3, чл. 133, чл. 149, ал. 3, т. 2, чл. 153 и чл. 271 ТЗ. Според този модел **съдружникът не може да получи основано на дружествения му дял корпоративно плащане, ако с това биха били накърнени интересите на дружествените кредитори от закрива на капитала, а в хипотезите на ликвидация – от удовлетворяване на вземанията им**.¹⁵

38.5. Ето защо **при всички посочени по-горе разпоредби законът урежда императивен и своеобразен „тест“, на който и съдружникът, и дружеството трябва да се подчинят**. В случаите по чл. 125, ал. 3 ТЗ и при правото на дивидент тестът е балансов. В хипотезите на ефективно намаляване на капитала той се изразява в „проверката“ на позицията на кредиторите по отношение на това намаляване (чл. 150, ал. 2 и чл. 152, ал. 2 ТЗ) и в императивната забрана по чл. 153 ТЗ. При ликвидацията тестът се изразява в самия механизъм на възникване на правото на ликвидационен дял – изискващ предварителното удовлетворяване на дружествените кредитори. Фактът, че горните истини, макар и известни на тълкувателите на ООД, не са осмислени в цялостна и интегрирана система, позволяваща откриването на по-общ и осветяващ и смисъла на

закона институти – с всички непоправими последици, които това бедствие причинява на цялата стройна и хармонична постройка на чл. 125 ТЗ.

¹⁴ По аналогия на чл. 152, ал. 1 ТЗ и поради идентичната водеща цел на двата института следва да се приеме, че ако ООД извърши плащане към прекратилия участието си съдружник в противоречие с резултата от балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ, неговият управител ще „отговаря за причинените на кредиторите вреди до размера, до който те не са могли да се удовлетворят от дружеството“.

¹⁵ Горният общ модел на закрива на капитала е регламентиран в чл. 30, ал. 1 GmbH, чието първо изречение предвижда, че „дружествените активи, които са нужни за покритието на регистрирания капитал не могат да служат за плащания към съдружниците“. Това общо правило, имащо за цел защитата на дружествените кредитори, е познато и на английското право, но е модифицирано и надградено чрез изискването не просто за балансов тест, а за извършването на предварителен тест **за платежоспособността** на дружеството. Виж по тези въпроси **Gullifer, L./Payne, J.**, Corporate Finance Law, Third Edition, C.: Hart Publishing (2020), p. 178, 183, 191 – 192. Посочените автори подчертават (стр. 183 и 192), че „балансираните данни имат малка връзка с действителното финансово състояние на компанията“, както и че „тестът за наличието на нетни балансови активи, доколкото е свързан с историческите балансови данни, сам по себе си не предоставя полезна информация дали компанията следва да разпредели активи [към съдружниците]“. Следователно, английското право (според мен – с основание) е подозрително към балансовия тест дори, когато неговата функция е осигуряването само на закрива на капитала и на дружествени кредитори. На този фон английски юрист не би си и помислил, че релевантната оценка на дружествения дял при прекратяване на участието на съдружник би могла да е балансова.

чл. 125, ал. 3 ТЗ модел, е поредният пример за опустошителните вреди от правната казуистика и от липсата на системен подход в съвременното юридическо мислене.

39. За да не бъде прибързано обвинен в „тълкувателно фантазиране“, ще припомня, че ТЗ не е сътворен в условията на „херметическа медитация“, а е компилиран от различни и доказали се сравнителноправни източници. В Германия тълкувателният модел, който защитавам тук, е несъмнен до степен на ноторност¹⁶ и е пряко основан на чл. 30, ал. 1 от GmbH, посветен на общата закрила на капитала на ООД¹⁷. Той е изрично уреден и в множество други европейски законодателства. Ще дам като примери само Белгия, Италия, Испания, Португалия и Швейцария. Ако си припомним, че според мотивите към законопроекта за ТЗ при изготвянето му са ползвани законодателствата на „Германия...Испания, Швейцария и други развити западни държави“, с лекота ще видим, че чл. 125, ал. 3 ТЗ **не е плод на нарцистична творческа инвенция, а на осъзната правна и цивилизационна рецепция**. Типичният български тълкувател обаче предпочита да „разяснява“ ТЗ без да си направи труда да изследва неговата история и сравнителноправни валенции. Надявам се, че настоящото изследване (*както и предходните ми публикации по чл. 125 ТЗ*) демонстрират опустошителните вреди от подобен „тълкувателен мързел“, а бих добавил (*без извинения*) – и „научна“ арогантност.

39.1. Горният цивилизован и единствено възможен в правова държава модел на чл. 125, ал. 3 ТЗ е сполучливо отразен в чл. 5:154 (§1, т. 5) от белгийския Кодекс за дружествата и асоциациите от 2019 г., поради което ще си позволя да го цитирам: „...освен ако дружественият договор не предвижда друго, размерът на компенсацията за дружествения дял на оттеглящия се съдружник е равен на размера на вноската, платена за придобиването на този дял, за която съдружникът все още не е получил плащане, при условие, че не се надвишава размерът на нетната стойност на активите, припадащи се на основния дял, както е посочено в последния одобрен годишен счетоводен отчет“ (*подч. мое*).

39.2. Видно от горния цитат, смесването между „вноската“ и „дружествения дял“ явно не е характерно само за ТЗ (*чл. 126, ал. 2 ТЗ е добър пример за подобно смесване*). По-важното обаче е, че 5:154 (§1, т. 5) от белгийския Кодекс за дружествата и асоциациите интегрира в една и съща разпоредба пълния (*двуелементен*) модел, по който всички съвременни законодателства регламентират имуществените последици от прекратяване на участието в ООД и специфичния за тази дружествена форма (*капиталов*) способ за лимитирането на тяхното уреждане (*а не „възникване“*). Единственият – формален, а не същностен – „грях“ на чл. 125, ал. 3 ТЗ е, че подчертава експлицитно само втория (*балансов*) тест, надявайки се, че тълкувателят знае що е това „търговско дружество“, „дружествен дял“, „право на собственост“, „капитал“, „справедливост“ и „правова

¹⁶ Koh, A. K., Shareholder Protection in Close Corporations. Theory, Operation, and Application of Shareholder Withdrawal, C.: Cambridge University Press (2022), с. 119. Kleindiek, D., цит. съч., с. 898. Seibt, C. H., в Scholz Kommentar zum GmbH-Gesetz, I. Band, C.: Verlag Dr. Otto Schmidt KG (2022), с. 1840. Ключовата тема за закрилата на капитала на ООД, която обсъждам в контекста на чл. 125, ал. 3 ТЗ, е подчертана още в един от най-важните „прецеденти“ в германската съдебна практика в материята на изключване и оттегляне на съдружници. (*Виж вече цитираното в мотото по-горе решение на Върховния съд на Федерална република Германия от 01.04.1953г. по дело II ZR 235/52*).

¹⁷ У нас същият базисен за класическите капиталови дружества принцип може да бъде изведен от чл. 133, ал 1, чл. 138, ал. 3 и чл. 247а ТЗ.

държава“. Именно тук обаче високите стандарти на авторите на ТЗ¹⁸ са надценили неговите бъдещи тълкуватели – защото последните *не са* изградили правното си мислене нито в правова държава, нито в контекста на такава, която „помни“ и знае що е това търговско право¹⁹. Тези, исторически обусловени, „синила от бича“ българското правно мислене все още носи – и вероятно ще носи още десетилетия. Една от целите на моите усилия през изминалата една година е да алармирам правната общност и най-вече ВКС и онази част от правната доктрина, която не е изпаднала в зимен сън, за ужасяващите мащаби на бедствието, родено от горните исторически фактори – докато все още имаме време да овладеем вредите и да се спасим от пълно самоунищожение.

39.3. Направеният в настоящия раздел анализ и неговите ключови изводи осветяват и силен допълнителен аргумент, подкрепящ по категоричен начин тезата на статията ми „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“. Този аргумент е следният:

1) Базисната матрица на закрилата на капитала на ООД, формирана от чл. 125, ал. 3, чл. 133 и чл. 153 ТЗ, както и изобщо, на защитата на интересите на дружествените кредитори (чл. 271 ТЗ), **се прилага само на базата отношенията между дружеството и неговите актуални членове**. На практика, всяка от тези разпоредби очертава червена „демаркационна линия“ между качеството на „съдружник“ и качеството на „дружествен кредитор“ – **не позволявайки на съдружника да придобие второто качество във вреда на дружествените кредитори**;

2) Дори когато този съдружник е титуляр на парично вземане спрямо ООД, това вземане има корпоративен, а не облигационен характер (чл. 125, ал. 3, чл. 149, ал. 3, т. 2 във връзка с чл. 153 ТЗ, чл. 271 ТЗ) **и възниква в контекста на актуално (непрекъснато) членствено правоотношение – като конкретна проявна форма на правото на дружествен дял**;

3) В горните корпоративни хипотези би могло да се каже, че членът на ООД има специфичното качество на „съдружник-кредитор“ или на „съдружник, притежаващ корпоративно вземане спрямо ООД“ и реализиращ едно конкретно притезание от съдържанието на членственото си правоотношение. Доколкото има парично вземане, той може да бъде видян и като „кредитор“ – както е и при едно вече възникнало право на дивидент. Той обаче не е и не би могъл да бъде „дружествен кредитор“ („кредитор на дружеството“) по смисъла на чл. 150 – чл. 153 и чл. 271 ТЗ, защото си остава съдружник

¹⁸ Тези автори (проф. Витали Таджер, проф. Живко Сталев, Кръстю Цончев и др.) са изградили основите на правното си мислене в периода преди Деветосептемврийския преврат и преди влизането в сила на Димитровската конституция от 1947г. Това вероятно обяснява огромната и зееща празнина в българския академичен живот и доктрина, оставена след тях. Въпреки претенцията си да остава оцеляваща „цитадела“ сред мравуняка от „юридически“ факултети, Софийският университет не може да запълни тази празнина – както доказват и последните ми публикации, включително настоящата. В този контекст съвременният „утвърден“ и „изяснен“ смисъл на чл. 125 ТЗ може символично да бъде видян и като един надгробен паметник – на истинското Право, на истинската Доктрина и на истинското Правораздаване.

¹⁹ Протоколът от 27.03.1991г. от заседанието на Законодателната комисия на Великото народно събрание „пази“ показателните думи на д-р Мишо Вълчев, според които „...бих призал пред вас, че специалистите в областта на търговското право я ги има толкова, я ги няма... аз съм последният жив представител на катедрата „Търговско право“, която изпрати Търговския закон и сега доживях щастието аз да го въвеждам в живота“. Тези думи показват, че авторите на ТЗ са били достатъчно смирени, за да си дават сметка за ограниченията на реалността и за опустошителните последици от „официалната“ четиридесет и пет годишна „смърт“ на търговското право. Много бързо обаче почти всички започнаха да „разбират“ от търговско право и да го „изясняват“ в съчиненията си.

– до пълното уреждане на имуществените последици от прекратяване на участието му, съответно, до заличаването на ООД с ликвидация²⁰;

4) В този смисъл, истинската цел на чл. 125, ал. 3 ТЗ не е да бъде оценен дружествения дял. Този въпрос е „вътрешен“ за ООД и съдружниците (*чл. 115, т. 8 ТЗ*) и именно поради това може да бъде регулиран относително гъвкаво чрез дружествения договор – като бъдат уредени различни правомерни модели на релевантната оценка на прекратеното участие. **Закрилата на стабилния капитал на ООД обаче касае публичен интерес и именно поради това е експлицитен предмет на чл. 125, ал. 3 ТЗ²¹ и съответно, е неприложима както при събирателното дружество, така и при дружествата с променлив капитал.**

40. Парадоксът е в това, че аз далеч не съм първият юрист, който осъзнава ключовата връзка на чл. 125, ал. 3 ТЗ с правилата за закрила на капитала на ООД. Тази връзка

²⁰ Горната диференциация и „демаркационна линия“ са пряк плод на същността на търговското дружество, а при ООД – и на капиталовата му същност. Следователно, въпреки, че в предходната ми статия, при доказването на института на прекратяването на участието, поставих акцента върху легитимния интерес на съдружника от закрила на дружествения му дял, тезата ми намира още по-стабилна опора и в самата същност на търговското дружество и в частност, на последователно проведеното от закона разграничение между съдружниците и дружествените кредитори. Това разграничение е базисно и стои в основата на самата концепция за търговско дружество. Именно то обаче не позволява „въздигането“ на прекратилия участието си съдружник в дружествен кредитор, притежаващ *изискуемо и изпълняемо* вземане, чието удовлетворяване не само би заличило демаркационната линия помежду им, но и би увредило дружествените кредитори.

²¹ **Шиков, Г.**, Напускане на съдружник в ООД, С.: Сиела (2024), с. 318 – 333 разглежда подробно въпроса дали „*нормата по чл. 125, ал. 3 ТЗ*“ е императивна или диспозитивна. Моето виждане е, че по-нататъшните грешки в анализа на посочения автор (*както и в тези на почти всички от коментариите от него правни писатели и практика на ВКС*) са пряк плод на самата формулировка на въпроса. Защото разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ „въплъщава“ не една, а **поне четири правни норми**, поради което въпросът за техния диспозитивен или императивен характер не може да има общ и недиференциран отговор. Тези правни норми следва да бъдат изведени чрез тълкуване и обхващат следните правила: 1) че прекратяването на участието има (*или може да има*) за последица възникването на парично вземане на съдружника спрямо ООД, представляващо релевантния еквивалент на неговия дружествен дял; 2) че при липсата на други правно валидни уговорки в дружествения договор размерът на това вземане съвпада със справедливата стойност на дружествения дял; 3) че релевантната стойност на дружествения дял се определя към момента на прекратяването на участието, а в случаите на изключване на съдружник – към момента на подаването на заявлението за вписване на изключването или на самото корпоративно решение по чл. 126, ал. 3 ТЗ; 4) че тази релевантна стойност не може да бъде изплатена от дружеството, ако това би имало за последица нахърняване на покритието на неговия капитал. **От горните правни норми диспозитивни са само втората и третата, защото останалите две формират самата основа на уредения в чл. 125, ал. 3 ТЗ институт и логическото съотношение между неговите елементи.** Не споделям също така тезата на посочения автор (*съвпадаща с тази на проф. Ангел Калайджиев – цит. съч., с. 437*) за безусловен диспозитивен характер на правната уредба по отношение на момента, към който дружественият дял следва да бъде оценен. Очевидната темпорална и правна логика на чл. 125, ал. 3 ТЗ е балансовият тест да се „наложи“ върху един **вече оценен** по справедливата си стойност дружествен дял. Отстъплението от този модел преобръща логиката на закона на 180 градуса – поставяйки каруцата пред коня. Ето защо намирам, че съдружниците могат да дерогират заложената в закона релевантна дата на оценката на прекратеното участие само в много тесни темпорални граници – между датата на прекратяване на участието и датата на балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ. Противното би подкопало правнологическата и стопанска връзка между оценката на дружествения дял и счетоводния баланс. Няма пречка обаче в дружествения договор да се уговори различна дата на прекратяване на членството на прекратилия участието си съдружник – например, че то ще бъде прекратено в момента на изтичането на предизвестие по чл. 125, ал. 2 ТЗ, а не едва след уреждането на имуществените последици – виж в подобен смисъл **Kleindiek, D.**, в Lutter/Hommelhoff GmbH-Gesetz Kommentar, С.: Verlag Dr. Otto Schmidt KG (2023), с. 896. Подобно отклонение от закона не би подкопало същността на уредения в чл. 125, ал. 3 ТЗ институт, а е „вътрешна работа“, касаеща единствено членството на съдружника.

отдавна е забелязана както от доктрината, така и от съдебната практика (*макар да е интерпретирана по коренно различни начини*)²². **Никой досега обаче не е забелязал, че чл. 125, ал. 3 ТЗ решава именно ключовия проблем, по който в доктрината има очевиден разбой и който стои в основата на последователното отричане от практиката на ВКС на справедливото (небалансирано) остойносттаване на дружествения дял.** Горният фатален пропуск е плод било на пренасянето на общия и фундаментален въпрос за закрилата на капитала на ООД на частната почва на чл. 125, ал. 2 ТЗ²³, било на невъзможността да бъдат диференцирани двете ключови теми, които са предмет на чл. 125, ал. 3 ТЗ – релевантната **оценка** на дружествения дял, от една страна, и **закрилата на капитала** на ООД, от друга. Резултатът от горните правнологически грешки е, че бранейки капиталовата същност на ООД, част от правната доктрина²⁴ практически отрича потестативния характер на правото по чл. 125, ал. 2 ТЗ или настоява на тезата за „автоматично намаляване на капитала“²⁵, а друга (*наред с ВКС*) – отново защитавайки покритието на капитала – категорично отрича правото на прекратилия участието си съдружник на справедлива оценка на дружествения му дял. Крайният и общ резултат е, че в името на един институт (*закрилата на капитала*) биват цялостно пожертвани други два – самият институт на прекратяване на участието (*редуциран до „заветната“ цел на получаването на балансовата стойност по чл. 125, ал. 3 ТЗ*), както и самият потестативен характер на правото на оттегляне с предизвестие (*сведено до „негарантирана правна възможност“*). **Подобна „братоубийствена“ война между интегрираните в чл. 125 ТЗ системно свързани институти обаче не е нужна, защото именно най-неразбраната от доктрината и практиката негова алинея (ал. 3) обективира и „мирния договор“, балансиращ по разумен и справедлив начин „интересите“ и целите на всеки от тези институти.**

40.1. Общите корени на горните тълкувателни грешки са няколко и са здраво преплетени. Първият корен е базисното невнимание към буквата на закона, която ясно разграничава **пораждането** на имуществените последици от прекратяване на участието от тяхното **уреждане** – като същевременно ги диференцира и темпорално. Наред с това тази буква диференцира института на прекратяване на участието от този на прякото прекратяване на членството – не само чрез последователната терминология на „участието“, но и чрез привличането на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ. Защото по общо правило счетоводството на дружеството е релевантно преди всичко в отношенията между него и неговите **актуални** членове (*чл. 133, чл. 137, ал. 1, т. 3 и чл. 270 ТЗ*). Втората причина е плод на хроничното смесване на членството и дружествения дял и системното negliжиране на втория – от което пряко следва и тезата за „автоматично прекратяване на членството“ и невъзможността да се види комплексният и темпорално „разтеглен“ **процес** на прекратяване на участието в ООД и съответно, съхраняването на членството в преходния период до уреждането на имуществените последици. Третият корен на горните заблуди е казуистичното правно мислене, което – поради неизбежно тесния си хоризонт – не може да осмисли чл. 125, ал. 3 ТЗ в интегралната му генетична и функционална връзка с институтите на принудителната ликвидация, намаляването на капитала и транслативните сделки – дефинитивно изискващи обаче наличието на членство.

²² Срв. например алтернативните тези на **Герджиков, О.**, цит. съч., с. 410 – 412 и **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 286 – 287, от една страна и стандартното тълкуване на чл. 125, ал. 2 и 3 ТЗ от доктрината и съдебната практика, от друга.

²³ **Герджиков, О.**, цит. съч., с. 410 – 412 и **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 286 – 287.

²⁴ **Герджиков, О.**, цит. съч., с. 410 – 412 и **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 286 – 287 и 318 – 319.

²⁵ **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 286 – 287 и 318 – 319.

40.2. Защото не е достатъчно да забележим, че правото по чл. 125, ал. 3 ТЗ е сходно с това на ликвидационния дял. Трябва да продължим и по-нататък и да си поставим и въпроса „*Как съдружникът ще реализира легитимния си интерес на капиталов инвеститор, ако счетоводният баланс покаже, че дружеството не може правомерно да изплати пълната справедлива стойност на дружествения дял?*“. **Отговорът на този въпрос е именно в горните три „резервни гуми“, без които чл. 125 ТЗ изобщо не може да функционира в хипотезите на капиталови ограничения за монетизиране на дружествения дял.** Тези институти обаче са приложими само в отношенията със съдружници и следователно, са дефинитивно недостъпни за тълкуватели, виждащи в чл. 125 ТЗ „автоматично прекратяване на членството“²⁶.

40.3. Парадоксално е също така, че тълкувателите на чл. 125, ал. 3 ТЗ не виждат сам по себе си информативния факт, че счетоводният баланс не дава никаква реална **оценка на бизнеса на ООД и на дружествения дял**, а показва единствено балансовата стойност на активите и пасивите и съответно, дали дружеството разполага с нетни балансови активи, покриващи вписания капитал. **Именно тази феноменология на счетоводния баланс обаче би трябвало да подсказва, че неговата функция не е „оценителска“, а „гаранционна“ – каквато е изобщо и функцията на капитала.** Подмяната на тази логика на закона и изобщо, на капиталовото ООД, с „апокрифното евангелие“ на балансовата оценка би трябвало да ужаси всеки „правоверен“ юрист – т. е. юрист, практикуващ в правова държава. При все това, най-новите монографични съчинения в

²⁶ В тази връзка ще си позволя да цитирам част от мотивите на Решение № 64/09.06.2009г. по т. д. № 504/2008г. на ВКС, II т. о., за да илюстрирам по красноречив начин едно от главните послания на настоящото изследване. Според това съдебно решение (*с докладчик Тодор Домузчиев*) „*При определяне на дружествения дял по пазарната му стойност в определени хипотези би могло да се стигне и до намаляване на имущественото покритие на капитала на дружеството при което последния ще се намали, а това би могло да стане, но по реда предвиден в чл. 149 от ТЗ*“. На пръв поглед, мотивът изглежда **почти** коректен и частично съвпада с тезата на настоящото изследване. Той би бил изцяло правилен, ако мисълта на касационния състав започваше с израза „*при изплащане на дружествения дял по пазарната му стойност*“, а не с израза „*при определяне*“ (*т.е., при оценка*). Защо обаче цитираният мотив трябва да обосновава **оценка на дружествения дял** по балансова стойност – нали дружеството все пак може да реши да намали капитала си – пак ли по балансова стойност ще бъде компенсираният участието си съдружник? А ако не иска или не може да намали капитала си, дружеството не би ли могло да номинира трето лице, което да закупи дружествения дял по неговата справедлива стойност? Тези очевидни опции са останали извън тесния хоризонт на горната касационна теза – вероятно поради изходната постановка за „автоматично прекратяване на членството“, която не позволява да се видят нито валенциите на чл. 125, ал. 3 ТЗ с други институти, нито важният факт, че поради надвисналия над главата му дамоклев меч на принудителната ликвидация, дружеството **има интерес** да уреди имуществените последици в техния пълен (*справедлив*) обем – така, както е и в случаите по чл. 517, ал. 3 ГПК. На съдебния състав обаче е било спестено осъзнаването, че „сметката“ за консумираната от него правно-логическа грешка отново е била платена от миноритарния съдружник – защото тази грешка (*и досега*) така и не е забелязана.

Още по-фрапиращ е заключителният и звучач като социалистически лозунг мотив на горното съдебно решение. Според този мотив „*Приетото от ВАС в обжалваното решение намира опора в закона /чл. 125 ал. III ТЗ/, тъй в него се посочва начина за определяне размера на дружествения дял на напусналия съдружник, а това не противоречи на принципите на справедливостта, тъй като справедливостта е въплътена в закона и това което е законно е и справедливо*“ (*подч. мое*). Значи, всичко, което приваждаме в закона е по дефиниция „справедливо“, но не би ни хрумвало **да използваме именно справедливостта** като базов критерий, **за да разберем** какъв е неговият действителен смисъл! Честно казано, трудно ми е да повярвам, че уважаваната от мен, опитна и задълбочена г-жа Камелия Ефремова, е положила осъзнато подписа си под горните думи – което вероятно трябва да ни накара да се замислим по какъв начин съдиите-докладчици „презентират“ изготвените от тях проекти и дали те винаги се четат и осмислят внимателно от останалите членове на съдебния състав.

материята проповядват именно тази балансова оценка и се опитват да ни убедят в рисковете от справедливата такава²⁷. Ако на този фон съобразим и факта, че, за разлика от Германия²⁸, българското ООД се учредява с минимален капитал от два лева, лесно можем да видим и опустошителните вреди от тълкуването, което критикувам. Защото, символичният капитал на дружеството би позволил изплащането на пълната релевантна (*справедлива*) стойност на дружествения дял. При критикуването от мен разбиране обаче заложената в закона функция на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ (*сама по себе си – минирана и обезсмислена от практическото взривяване на капиталовите основи на ООД след 2009 г.*)²⁹ се превръща в мълниеносен ексекUTOR на конституционно защитеното право на дружествен дял – без вече да са налице основанията, които изначално са наложили регламентирането на сложния баланс между справедливата оценка на този дял, от една страна, и уредените в чл. 125, ал. 3 ТЗ капиталови ограничения за нейното изплащане, от друга.

41. Последният въпрос, който следва да бъде разрешен по разглежданата ключова тема е с какво следва да бъде **съпоставена справедливата стойност на дружествения дял** на прекратилия участието си съдружник, за да се прецени какъв е размерът на **допустимото** от гледище на чл. 125, ал. 3 ТЗ и закрилата на капитала плащане от страна на дружеството.

41.1. Намирам, че цитираната в т. 39.1 разпоредба на чл. 154 (§1, т. 5) от белгийския Кодекс за дружествата и асоциациите от 2019 г. дава единствения логичен и съответстващ на същността и целите на разглеждания институт отговор на горния въпрос. **Този отговор е следният:**

- 1) Релевантната **оценка** на дружествения дял се съпоставя **с размера на нетната стойност на активите, принадлежащи се на основния дял**, а тази втора стойност се установява съгласно данните от счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ;

²⁷ Според **Шиков, Г.**, цит. съч., с. 331 „...уговорката за определяне на дела на напусналия съдружник по пазарна стойност поражда множество неясноти и противоречия в практиката. Ако се приеме, че уговорката е действителна, то тогава понастоящем не съществуват правни гаранции за защита на интересите на напусналия съдружник, дружеството, неговите кредитори и останалите съдружници. Законът не предвижда изрична разпоредба, която да урежда правна защита на активния кредитор... срещу увреждащия го резултат от уговорката за изчисляване на дела по пазарна стойност“. Конфронтирайки горната теза, ще си позволя да отбележа, че чл. 125, ал. 3 ТЗ (*по подобие на чл. 153 ТЗ*) **урежда именно гаранциите за защита на интересите на дружествените кредитори**, но тези гаранции не се изразяват в ограбването на прекратилия участието си съдружник, **а в забраната за извършването на едно плащане**. Както вече посочих, това, които съдружникът не може да осребри поради защитната мрежа на чл. 125, ал. 3 ТЗ, може да бъде реализирано било по пътя на транслативните сделки (*с номинирана от дружеството лице*), било по този на принудителната ликвидация или на намаляването на капитала. Всяка от тези опции парира ограбването на съдружника, като същевременно защитава и кредиторите на ООД. Тези опции обаче изобщо не могат да бъдат видени, ако а priori сме приели, че чл. 125, ал. 1 и 2 ТЗ уреждат фактически състави на „автоматично“ прекратяване на членството, а чл. 125, ал. 3 ТЗ – модел **на оценка** на дружествения дял.

²⁸ Според чл. 5 (1) от GmbH минималният капитал на ООД е 25 000 евро. Новата разпоредба на чл. 5а от GmbH позволява отклонение от този модел, но същевременно урежда и съответни гаранции за дружествените кредитори. Такива гаранции у нас, de lege lata, няма.

²⁹ **Калайджиев, А.**, цит. съч., с. 379 и **Токушев, В.**, Дружеството с променлив капитал – революция в българското търговско право, С.: Търговско право, бр. 2/2023г., с. 8 с основание посочват, че драстичното намаляване на капиталовия праг за ООД на два лева обезсмисля функциите на капитала и правилата за неговото набиране и запазване.

- 2) „Свободната“ за плащане от дружеството квота от релевантната оценка на дружествения дял се лимитира от размера на нетната стойност на активите, **припадащи се на основния дял³⁰ – ако последната е по-ниска от стойността на дружествения дял;**
- 3) Евентуалната горница от релевантната оценка на дружествения дял **ООД не е овластено да плати, а съдружникът няма право да иска** – освен след евентуално успешно намаляване на капитала и при спазване на чл. 153 ТЗ.

41.2. Позволих си да нарека горния отговор „единствения логичен и съответстващ на същността и целите на разглеждания институт“, защото описаният модел на дефиниране на допустимото плащане към прекратилия участието си съдружник **съответства на общия модел, който абстрахирах в т. 38 по-горе и в частност, на „технологията“ на формирането на ликвидационния дял.** Защото, както признава и ВКС, правото по чл. 125, ал. 3 ТЗ се родее именно с правото на ликвидационен дял – то е форма на една антиципирана и „частна“ ликвидация (*не на дружеството, а на дружествения дял*). Именно обаче защото не се ликвидира самото дружество, са налице и съответни различия в детайлите. Тези различия са следните:

1) За разлика от чл. 271 ТЗ, разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ не прилага като тест за закрила на интересите на кредиторите тяхното реално удовлетворяване, а капиталовия „лакмус“ на счетоводния баланс. Идеята на закона е, че ако задълженията на дружеството не надвишават стойността на капитала и че ако този капитал е покрит от нетните активи, то, при една ликвидация към датата на счетоводния баланс, кредиторите биха били изцяло удовлетворени и би останал ликвидационен остатък;

2) Тъй като в случаите по чл. 125, ал. 3 ТЗ няма реална ликвидация, а предмет на оценката е дружествен дял от функционираща компания, **релевантната база за тази оценка е справедливата стойност на цялостния бизнес на дружеството, а не неговата ликвидационна стойност³¹.**

³⁰ Уточнението „*припадаща се на основния дял*“ е важно, защото както при една ликвидация на ООД отделният съдружник не може да получи **целия** ликвидационен остатък, а следва да го поделит с останалите съдружници, така и в случаите по чл. 125, ал. 3 ТЗ удовлетворяването на прекратилия участието си съдружник не може да „изяде“ пълната стойност на свободните от покритието на капитала нетни активи. Той може да получи само една стойностна квота от тези нетни активи – процентно съответстваща на основния му дял. Следователно, в обобщение би могло да се каже, че докато за целите **на оценката** релевантен е размерът на **дружествения дял (който може и да не е пропорционален на основния), то за целите на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ от значение е основният дял.**

³¹ Както бе подчертано в т. 32 горният „квази-ликвидационен“ модел на чл. 125, ал. 3 ТЗ има своите исторически и сравнителноправни корени в чл. 104 от стария ни Търговски закон, съответстващ на чл. 138 от тогавашната редакция на германския HGB. Чл. 104 от стария ни Търговски закон (*на който изр. първо на днешния чл. 97, ал. 1 ТЗ представлява силно редуцирана версия*) е предвиждал, че ако преди настъпването на основание за прекратяването на събирателното дружество съдружниците са се споразумели то да продължи дейността си и в случай на прекратяване на членството на един или повече съдружници, то „*дружеството се счита прекратено само спрямо оттегления съдружник*“. Оттук принципно следва, че уреждането на имуществените отношения с прекратилия членството си съдружник **ще се извърши така, сякаш дружеството е ликвидирано към момента на прекратяването на членството.** При „прехода“ от персоналните дружества към ООД, този базисен „ликвидационен“ модел е бил принципно съхранен, с три съществени разлики: 1) тъй като прекратяването на участието по чл. 125 ТЗ няма за последица прекратяването на ООД, съответно е отпаднало изискването за специална клауза в дружествения договор, дерогираща възникването на основание за ликвидация на дружеството; 2) персоналният модел на чл. 97 ТЗ е бил модифициран и надграден от капиталовия баланс тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ и 3) „мигновеният“ персонален модел на прекратяване на членството е бил заменен от темпорално

VIII. Съдържание на имуществените последици от прекратяване на участието в ООД и способности за уреждането им. Падеж на вземането по чл. 125, ал. 3 ТЗ

42. Горният интегрален анализ позволява извеждането на правилните изводи и по отношение на не по-малко важната тема за *съдържанието* на имуществените последици от прекратяване на участието в ООД.

42.1. На първо място следва да се посочи, че тези последици могат и изобщо да не възникнат. Ако една достоверна и легитимна оценка на дружествения дял покаже, че неговата справедлива стойност към релевантната дата е нулева, имуществени последици от прекратяване на участието в ООД изобщо не възникват, а членството се прекратява *ipso iure*. Същият резултат би бил налице и при постигането на консенсус между съдружника и дружеството относно нулевата релевантна стойност на дружествения дял – а такъв консенсус би бил налице и при оценка, извършена според алтернативния модел, заложен в една валидна клауза от дружествения договор.

42.2. В останалите хипотези обаче, за съдружника възниква едно парично вземане спрямо ООД. Размерът на това вземане е равен на релевантната стойност на дружествения дял към момента на прекратяването на участието, а в случаите на изключване на съдружник – към момента на заявлението за вписване на изключването (*или на самото решение по чл. 126, ал. 3 ТЗ*). При липсата на друга (*правно валидна*) уредба в дружествения договор тази релевантна стойност **съвпада със справедливата стойност на дружествения дял** – така, както същата е дефинирана от НСО и МСО³².

42.3. В случаите по предходната точка, за прекратилия участието си съдружник **може да възникне и второ парично вземане, имащо за предмет съответния дял от печалбата, формирана между датата на прекратяване на участието и тази на изгубването на членството**. Горният извод е конституционно, правнологически и етично неизбежен по същите съображения, които налагат оценката на дружествения дял да бъде извършена по справедливата му стойност, както и поради ключовия факт, че оценката на дружествения дял – бидейки извършена към момента на прекратяването на участието – не отразява евентуалните последващи позитивни промени в нетните активи на дружеството, дължащи се на формирането на печалба.

42.4. Съгласно принципните разпоредби на чл. 123, чл. 127, чл. 260е и чл. 260к ТЗ дяловият съдружник има право да участва в разпределението на печалбата, както и право

разтегления такъв на прекратяването **на участието**. Въпреки тези съществени различия обаче и доколкото следва същността на явленията, квази-ликвидационният модел е бил съхранен. Горното изложение, надявам се, демонстрира несъмнените ползи от историческия, систематичен и сравнителноправен анализ и съответно, неизбежните вреди от правната казуистика. Защото, ако не „карантинираме“ институтите на ООД в своеобразна изолационна камера и съобразим изкуствения начин, по който то е било „изобретено“, **лесно ще видим, че неговите валенции с правната уредба на събирателното дружество са неизбежни**. Следователно, тези валенции трябва да се търсят и идентифицират от тълкувателите – за да можем изобщо да осмислим ООД. Защото за съвременния български юрист и персоналните дружества, и ООД се появиха внезапно и неочаквано – което неизбежно хвана българските им тълкуватели крайно неподготвени и сякаш насърчи (*като своеобразна защита срещу познавателния шок*) и херметичния, казуистичен и несъмнено, по-лесен тълкувателен подход. От гледище на едно задълбочено тълкуване обаче, институтите на ООД имат не само своя история, но и преки валенции с тези на персоналните дружества.

³² В Част I на изследването вече изложих достатъчно аргументи защо тази стойност трябва да се основава на оценката на цялото дружество и да не включва нито отбиви за липса на ликвидност, нито отбиви или премии за липса на контрол, а да почива единствено на дяловото участие на прекратилия участието си съдружник в интегрално оценения бизнес на ООД.

на дружествен дял. Тези две права са фундаментални за търговските дружества. След като съдружниците имат право на дружествен и на ликвидационен дял, както и на дял от печалбата, то е и *очевидно*, че при прекратяване на тяхното участие тези две права ще бъдат конкретизирани до съответни парични вземания. Именно поради тази очевидност, експлицитната уредба на разглежданите две права в чл. 125, ал. 3 и чл. 260м, ал. 3 ТЗ може и да е желателна, но в никакъв случай не е „императивно“ необходима от гледище на законодателната техника и на правното мислене. Защото, ако тълкувателят не може да се сети и сам за горните правни последици, това вероятно означава, че той не разбира нито същността на търговското дружество, нито смисъла и логическите консеквенции на принципните разпоредби на чл. 123, чл. 127, чл. 260е и чл. 260к ТЗ³³. Разбира се, за разлика от вземането по чл. 125, ал. 3 и чл. 260м, ал. 3 ТЗ, правото на дял от печалбата е условно и зависи от формирането на такава.

43. Въпросът с изискуемостта на вземането по чл. 125, ал. 3 ТЗ не се решава еднозначно в правната доктрина³⁴. **Намирам, че изискуемостта на това вземане не следва да бъде определяна според чл. 69, ал. 1 ЗЗД („веднага“), а по правилата за сročните задължения.** Този извод намира опора в историята на законопроекта за ТЗ (виж *Част I, т. 20*), в замяната на темпоралния израз „след приемането на годишния счетоводен отчет“ със сегашния „въз основа на счетоводен баланс към края на месеца, през който е настъпило прекратяването“, както и във факта, че вземането по чл. 125, ал. 3 ТЗ възниква в момента на прекратяването на участието, а не на изготвянето на счетоводния баланс. **По изложените съображения приемам, че вземането по чл. 125, ал. 3 ТЗ по правило става изискуемо в деня следващ релевантната балансова дата, както и че дружеството изпада в забава след изтичането на този ден (чл. 84, ал. 1, изр. първо ЗЗД).**

43.1. Отклонение от горния принцип (*по отношение обаче само на забавата*) може да бъде обосновано в случаите, при които датата на прекратяване на участието е прекалено

³³ Чл. 97, ал. 2 ТЗ урежда разглежданото право експлицитно, вероятно защото – за разлика от режима на дяловите дружества – уредбата по Глава единадесета на ТЗ не съдържа обща уредба на правото на дял от печалбата и оставя тази материя на дружествения договор (чл. 78, т. 4 ТЗ). Поради изричната и обща уредба на това право при дяловите дружества обаче, специалната му регламентация в чл. 125, ал. 3 и чл. 260м, ал. 3 ТЗ е излишна.

³⁴ **Калайджиев, А.**, цит. съч., с. 437 приема, че вземането „става изискуемо по общите правила“. Тезата на посочения автор по тълкуването на тези „обща правила“ (чл. 69 от ЗЗД) е изложена на с. 256 – 258 от друго негово съчинение (*Облигационно право. Обща част, Четвърто издание, С.: Сиби, 2007*), от което следва да заключим, че според проф. Калайджиев вземането по чл. 125, ал. 3 ТЗ става изискуемо „веднага, без да е необходима покана“, при спазване на общото изискване за добросъвестност. **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 321 приема, че вземането „е безсрочно и ООД следва да го удовлетвори в подходящ срок след получаване на покана за плащане по общите правила на ЗЗД“. За **Балабанова, М.**, Дружествен дял в ООД, С.: Сиела (2021), с. 290 вземането „става изискуемо от момента на възникването му, а именно от прекратяване на членството“. Последната теза – съвпадаща с тази на т. 7.2. от мотивите на Тълкувателно решение № 1 от 31.05.2023 г. на ОСТК на ВКС – е несъвместима с чл. 125 ТЗ по поне две причини: 1) както доказах в предходната ми статия в Lex.bg („*Институтът на прекратяване на участието в ООД по смисъла на чл. 125 от Търговския закон*“) и с изключение на хипотезите на смърт или заличаване на съдружник без ликвидация **самото уреждане на имуществените последици по чл. 125, ал. 3 ТЗ е предпоставка за прекратяването на членството** и 2) вземането не може да стане изискуемо нито преди релевантната дата за установяването на неговия размер (*който, според критикуваното от мен разбиране, е плод на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ*), нито преди да бъде извършена проверка, дали ООД може правомерно да го удовлетвори (*каквато е застъпената тук теза*). Ако обаче заменим „прекратяване на членството“ с „прекратяване на участието“, тезата на **Балабанова, М.** би била коректна. Не бих споделил и тезата на **Григоров, Г.** за нуждата от покана за плащане, тъй като според мен тази покана е интегрирана в същността на самите прекратителни основания по чл. 125, ал. 1 и 2 ТЗ. Смисълът на целия институт на прекратяване на участието е именно в извършването на едно плащане.

близка до балансовата дата по чл. 125, ал. 3 ТЗ, поради което периодът помежду им е обективно недостатъчен за изготвянето на оценка на дружествения дял.

43.2. Изключение е налице и в случаите по следващата точка от изложението.

44. Ако обаче балансовият тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ покаже, че дружеството не може да изплати пълната релевантна стойност на дружествения дял поради режима на закрила на капитала си, горните правила ще се приложат само частично – за съответната квота от вземането, която дружеството може правомерно да плати. **За останалата („блокирана“ от капитала) част, вземането няма да бъде нито изискуемо, нито изпълняемо.** Разбира се, резултатът от „теста“ по чл. 125, ал. 3 ТЗ може да блокира плащането към съдружника дори и изцяло. И в двете горни хипотези прекратилият участието си съдружник е изправен пред един избор – да инициира принудителна ликвидация на дружеството, ако разполага с легитимация и основание за това (*виж Раздел IX по-долу*) или да се споразумее с останалите съдружници за алтернативно уреждане на отношенията – било чрез намаляване на капитала, било чрез транслативна сделка с друг съдружник или с трето лице. В случай, че неговото вземане не е изцяло блокирано от балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ, съдружникът би могъл да предяви и осъдителен иск за съответната изискуема част.

45. В горните хипотези дружеството не е длъжно да намали капитала си или да номинира купувач на дружествения дял. **В редица случаи обаче то би имало то би имало интерес да направи това, за да избегне принудителната си ликвидация.** Дружеството може да се освободи от паричния си дълг и ако номинира купувач, който е готов да изкупи дружествения дял на прекратилия участието си съдружник по неговата релевантна стойност. В този случай съдружникът няма основание да откаже предложената му сделка, защото чрез нея би получил пълната релевантна стойност на дружествения си дял – макар и чрез плащане от трето лице, а не от дружеството. В случай на неоправдан отказ отношенията да бъдат уредени по горния начин, съдружникът ще изпадне в тога *creditoris*.

46. Горното изложение демонстрира елегантния и балансиран начин, по който не само развитите европейски законодателства, но и българското право осигуряват една ефективна, гъвкава и справедлива регулация – зачитайки едновременно широка палитра от легитимни и противоречиви интереси.

46.1. Интересите на прекратилия участието си съдружник са защитени както от интегрираното в самите основи на института **съхраняване на неговото членство** (*със съответните защитни средства по чл. 71 и чл. 74 ТЗ*)³⁵, така и от **справедливата оценка** на дружествения му дял, от допълнителното му вземане за дял от печалбата и от **активната опция да инициира принудителна ликвидация на дружеството**, ако балансовият тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ не позволява пълното удовлетворяване на вземането му.

46.2. Интересите на останалите съдружници също са разумно защитени, защото те разполагат не само с опцията да намалят капитала, но и с тази да осигурят изкупуването на дружествения дял – сами или чрез трето лице. Най-сетне, защитени са и интересите на дружествените кредитори, защото съдружникът не може да получи плащане, имащо за последица накърняване на покритието на капитала.

³⁵ Виж Част II (*т. 34.4. и т. 42*) на статията ми „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“, публикувана от Lex.bg [myk](#).

46.3. Отново ще си позволя да посоча, че горните истини принадлежат на друга правна и цивилизационна вселена – в сравнение с безправните практически и етични резултати, до които води критикуваното от мен „тълкуване“ на чл. 125 ТЗ. Защото, макар това тълкуване да претендира за научна или юриспрудентна стойност, то няма дори бегла валенция с действителния смисъл на закона, с традициите на българското търговско право, с утвърдените от повече от век сравнителноправни стандарти в разглежданата материя и не на последно място – с Конституцията.

IX. Последници при невъзможност за изплащане на релевантната справедлива стойност на дружествения дял

47. На пръв поглед предложеният по-горе тълкувателен модел не решава изцяло практическите и етичните проблеми, поставени от чл. 125 ТЗ. Защото изглежда, че прекратилият участието си съдружник няма особена полза от това, че релевантната справедлива оценка на дружествения му дял е висока, ако паралелно с това дружеството разполага с опцията да структурира бизнес операциите и счетоводството си по такъв начин, че да бламира правото на съдружника през „задната врата“ на капиталовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ.

47.1. Това обаче е само привидно така. Защото, както обосновах и в статията ми „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“ (*Част II, т. 37*) и по модел, който е напълно идентичен на този по чл. 517, ал. 3 ГПК, невъзможността за цялостно уреждане на имуществените последици, в съчетание със **съхраненото** членство на неудовлетворения съдружник, **оставя принципно открит пътя към принудителната ликвидация на дружеството по чл. 155, т. 1 ТЗ**³⁶ В допълнение, в случаите на оттегляне на съдружник поради важни причини, ще бъде преодоляно и изискването на горната разпоредба за минимално дялово участие на ищеца от над 1/5 от капитала. Тази опция – интегрирана в самата „ликвидационна“ същност на института на прекратяване на участието – е достатъчен антистимул дружеството да хитрува с бизнес операциите и счетоводството си в краткия темпорален прозорец, отворен от чл. 125, ал. 3 ТЗ.

47.2. Ето защо, ако не иска да се „самоубие“, дружеството трябва или да не саботира правото на съдружника на справедливо удовлетворение, или (*ако въпреки добросъвестността си се натъкне на капиталово ограничение по чл. 125, ал. 3 ТЗ*) да **номинира и мотивира трето лице или друг съдружник, който да изкупи дружествения дял на прекратилия участието си по неговата справедлива стойност, или в крайна сметка, да намали капитала си.**

³⁶ Разбирането, че в случаите на капиталови ограничения за изплащане на пълната релевантна стойност на дружествения дял оттеглящият се поради важни причини съдружник може да предяви иск за принудителна ликвидация на дружеството **дори да не притежава изискваната от чл. 61, ал. 2 GmbH 1/10 от капитала**, е безспорно в Германия – вж. в този смисъл **Kleindiek, D.**, в Lutter/Hommelhoff GmbH-Gesetz Kommentar, С.: Verlag Dr. Otto Schmidt KG (2023), с. 898. Същото е и становището на **Seibt, C. H.**, в Scholz Kommentar zum GmbH-Gesetz, I. Band, С.: Verlag Dr. Otto Schmidt KG (2022), с. 1840. Моето разбиране е, че у нас същото разрешение може да бъде тълкувателно изведено по аналогия от чл. 517, ал. 3 ГПК. Тази разпоредба не разграничава конкретните причини, поради които дружеството не изплаща релевантната стойност на запорирания дружествен дял. Съответно, тази причина може да се изразява и в наличието на капиталово ограничение, установено при балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ. След като в тези хипотези пред вискателя е открит пътят за принудителна ликвидация (*независимо от дяловото участие на неговия длъжник*), **то същата опция следва да е на разположение на съдружника поне в случаите на оттеглянето му поради важни причини.** При наличието на подобни причини няма основание интересът на кредитора от монетизиране на дружествения дял да е защитен в по-голяма степен от този на самия съдружник, който е негов собственик.

47.3. И двата горни сценария, макар и по различен път, водят до един и същи краен резултат – справедливото осребряване на капиталовата инвестиция на съдружника и отгук, постигането на крайната цел на уредения в чл. 125 ТЗ институт. Защото, дори капиталовият тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ да блокира „типичния“ начин за уреждане на имуществените последици, **те все пак ще бъдат уредени** – било чрез намаляване на капитала, било чрез транслативна сделка с номиниран от дружеството купувач. А ако не бъдат уредени и по тези алтернативни начини, това ще стане по общия път на ликвидацията – така, както се случва и в хипотезите по чл. 517 ГПК³⁷. Същевременно, когато пътят към принудителна ликвидация на дружеството не е на разположение – поради липсата на изискваното от чл. 155, т. 1 ТЗ минимално дялово участие – законът все пак урежда хипотези, в които това изискване може да бъде преодоляно (*при оттеглянето поради важни причини*), а в останалите случаи – допуска (*макар и само тацитно*) актуализирането на балансовия тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ към момента на извършването на плащането или на разглеждането на осъдителния иск на прекратилия участието си съдружник.

48. Ако обаче „целта“ на чл. 125 ТЗ бъде видяна в „автоматичното прекратяване“ на членството, а не в справедливото монетизиране на една стопанска инвестиция – като по този начин бъде подменена и цялостната релевантна база на тълкуването – горните истини не могат да бъдат забелязани, а дружественият дял и неговата конституционно гарантирана защита стават лесна плячка на неоснователните „апетити“ на членството. Прекият резултат от горната подмяна – в ярък контраст с етичния, балансиран, интегриращ вътрешни гаранции за интересите на всички засегнати лица и заложен в същността на ООД и в закона модел – е, че **критикуваното от мен разбиране разрушава цялата легална постройка на чл. 125 ТЗ**. То предоставя цялата власт в ръцете на дружеството, което – развяло дрипавото знаме на „балансираната оценка по чл. 125, ал. 3 ТЗ“ – може с лекота да бламира правото на прекратилия участието си съдружник да получи справедливата стойност на дружествения си дял. Ако към тези несправедливи и безправни практически ефекти добавим и факта, че според критикуваното от мен тълкуване прекратилият участието си съдружник „заменя“ расовият кон на своите членство и дружествен дял за проскубаната „балансирана кокошка“, привиждана в чл. 125, ал. 3 ТЗ и за едно не само силно редуцирано (*ако изобщо възникне*), но и трудно събираемо вземане, тълкувателните резултати стават абсолютно непоносими за юрист, практикуващ в правова държава.

Х. Горчивата чаша на равносметката (и все пак – и упоритото стръкче на надеждата)

49. Мащабите на тридесетгодишното тълкувателно бедствие, което настоящото изследване адресира, са очевидни за всеки мислещ и достатъчно образован в материята на търговското право юрист. Поради това те вероятно не се нуждаят от „обобщаване“ и от формулирането на „изводи“. Тъй като проблемите, които осветлявам са гигантски и дълголетни и тъй като настоящият труд е плод на дълъг и поучителен и за самия мен път, все пак ще се поддам на изкушението за една – безкрайно горчива и именно поради това,

³⁷ Горното *разнообразие на хипотезите* вероятно дава още едно разумно обяснение *защо* чл. 125, ал. 3 ТЗ не само не дефинира експлицитно модела на оценка на дружествения дял, но и не ни „казва“ какви са възможните способи за уреждане на имуществените последици от прекратяване на участието. За тези способности тълкувателят трябва да се досети сам. Това, което е било важно за законодателя, е да не остави тълкувателя в пълно неведение относно *факта на възникването* на имуществените последици и да очертае следващите от капиталовата същност на ООД *границы на тяхното изпълнение* чрез плащане от самото дружество.

и може би неразумно дълга равносметка³⁸. Защото за тълкувателните заблуди от началото на 1990-те години оправдание има, при това, достоверно – търговското право изненада не само студентите, но и техните преподаватели, които трябваше да го преподават и изясняват в книгите и статиите си, докато всъщност сами го изучаваха. На практика се оказва така, че „студенти“ преподават на студенти. За това, че за последвалите тридесет и три години – при това, в глобалната епоха на интернет и Google translate – ние така и не се „изучихме“ и не разбрахме какво представлява ООД обаче *оправдание няма*. Този мой извод е и основанието за следващата дълга и тежка за съвременния български юрист равносметка.

49.1. Единствената, при това, стопроцентова гаранция, която критикуваното от мен тълкуване дава е, че прекратилият участието си съдружник ще бъде стопански ограбен. Този съдружник ще бъде: 1) мълниеносно и необратимо лишен от членство и от всички свои защитни членствени права – вкл. от исковете по чл. 71, чл. 74, чл. 155, т. 1, а вече – и от този по чл. 260я, ал. 3, т. 1 ТЗ; 2) лишен от справедливата стойност на дружествения си дял – която, в непоносим контраст с чл. 4, чл. 17 и чл. 19, ал. 3 от Конституцията и със забраната за неоснователно обогатяване, ще бъде подарена на дружеството и на останалите негови членове; 3) лишен и от правото си на дял от печалбата за периода от прекратяването на участието до прекратяването на членството; 4) за „десерт“ след на горните горчиви плодове, на съдружника в ООД вероятно ще бъде поднесена и тезата, че балансвият тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ фиксира правното му положение за вечни времена и че дори след време нетните активи на дружеството да се увеличат в пъти и капиталът му да е свръхгарантиран, съдружникът ще следва да се примири със старата и неактуална счетоводна снимка по чл. 125, ал. 3 ТЗ и да я пази като надгробен паметник на угасналата си надежда, че живее в правова държава³⁹.

49.2. По подобие на дълголетното неоснователно отричане на договорната отговорност за неимуществени вреди, тълкувателното похищаване на чл. 125, ал. 3 ТЗ спада към най-тежките грехове на ВКС, а и на правната доктрина. Макар да поражда не по-малко фундаментални вреди, идентифицирането на института на прекратяване на участието в ООД с този на прекратяването на членството⁴⁰ все пак подменя само правния механизъм, по който тези два института функционират и уредените от закона *правно-технически гаранции* за осребряването на дружествения дял. Упоритото отричане (*до постановяването на Тълкувателно решение № 4/2012 г. от 29.01.2013 г. на ОСГТК на ВКС*) на договорната отговорност за неимуществени вреди и привижданата в чл. 125, ал. 3 ТЗ балансова оценка на дружествения дял обаче **представляват пряка и**

³⁸ В Част I (т. 8.2.) доброволно признах, че изложението в този Раздел XI е с обема и съдържанието на самостоятелна статия. Тази „статия“ обаче ми се вижда не по-малко необходима от ядрото на настоящото изследване, защото разкрива системните и трайни причини за може би най-тежката и опустошителна тълкувателна катастрофа в съвременното правно мислене и правоприлагане. Идентифицирането на тези причини е важно – като своеобразна (*макар и поставяна само по желание на „пациентите“*) „ваксина“, която може да предотврати нова бъдеща пандемия.

³⁹ Да, колеги, *давам си* сметка за остротата на горните думи. Дали обаче си даваме сметка, когато проповядваме (*в докторски дисертации, учебници и съдебни решения*) тълкувателни тези, които са несъвместими не само с действителния смисъл на закона (*да кажем, че това е поносимо и неизбежно – всички грешим понякога*), но и с базисни конституционни принципи и изобщо, с Правото? Дали си даваме сметка и когато „решаваме“ фундаментални за тълкуването и правоприлагането въпроси с едно-две изречения и така, сякаш сме първите, писали по съответния въпрос или сякаш дружественото право е изобретено в България?

⁴⁰ Виж статията ми „Институтът на прекратяване на участието в дружество с ограничена отговорност по смисъла на чл. 125 от ТЗ“, публикувана от Lex.bg [тук](#) и [тук](#).

„необжалваема“ екзекуция на самите устои, същност и цели на тези два института и на интегрираните в тях етични и правнополитически ценности.

49.3. В синхрон с тези, сами по себе си непоносими вреди, технологията на горния „тълкувателен деликт“ акумулира почти пълната палитра на всички възможни недъзи на правното мислене въобще – карайки ни да си зададем въпроса как е възможно те да бъдат „генерирани“ (при това, вече три десетилетия) не от друг, а от съдии от ВКС и от водещи академични преподаватели и доктринери. **Защото тълкуването на чл. 125, ал. 3 ТЗ, което критикувам, разкрива поне следните фундаментални и несъвместими с основите на правното мислене пороци:**

1) Разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ се „изяснява“ без каквото и да било осмисляне на нейната систематична и логическа връзка с аналогичните институти по чл. 97 и чл. 260м ТЗ, както и със същността на самото ООД и на неговите под-институти (*дружествения дял, принудителната ликвидация и функциите на капитала*);

2) Това „осмисляне“ се извършва така, сякаш разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ е заключена в херметизирана космическа капсула, изпратена в отдалечена на светлинни години вселена – без никакви исторически и сравнителноправни валенции, да не говорим за чуждестранна (*камо ли – германска*) доктрина и съдебна практика;

3) Тълкувателят не се колебае менторски да ни предлага дефиниции на ООД, но тези дефиниции не са нито пълни, нито авторите им си правят труда да прилагат логическите им консеквенции при осмислянето на правната уредба. Като последица от това се оказва, че ООД е капиталово дружество, но уреденият в чл. 125, а. 3 ТЗ институт няма за своя главна цел закрилата на капитала и легитимните интереси на кредиторите на дружеството, а друго, при това, безкрайно коварно „призвание“ – да отнеме на прекратилия участието си съдружник това, което му се полага по право (*справедливата стойност на капиталовата инвестиция*);

4) В дисертационни трудове в материята на събирателното дружество ключовата и по-обща тема на настоящото изследване за модела на оценка на прекратеното имуществено участие в затворена дружествена форма се „решава“ в рамките на едно изречение, без излагането на каквито и да било аргументи и референции към предвоенната ни доктрина, да не говорим за такива към чуждестранната. Съответно, „научавайки“, че – дори според докторска дисертация за събирателното дружество – прекратеното участие може би се оценява по балансов модел, тълкувателите на ООД (*съзнателно или не*) не виждат нищо смущаващо подобна теза да е „естествена“ и на плоскостта на чл. 125, ал. 3 ТЗ;

5) Под предлог за респект към буквата на закона, тази буква несръчно се подменя – без да се забележи, че експлицитният предмет на чл. 125, а. 3 ТЗ не е **конституирането** на имуществените последици (*самото възникване на вземането на прекратилия участието си съдружник и модела на оценката на дружествения дял*), а единствено **„уреддането“** на едни **вече възникнали и дефинирани според друг модел** правни последици. Като резултат от тази прибързана и фундаментална подмяна, от основа **за уреддането (а не за възникването)** на тези последици, счетоводният баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ неусетно бе превърнат в техен „легитимен“ екзекутор;

6) Въпреки че уреденият в чл. 125, ал. 3 ТЗ институт е интегрално и концептуално проявление на по-общия и характерен за класическите капиталови дружества модел на закрила на капитала и на интересите на кредиторите (*отразен и в 133, чл. 149, ал. 3, т. 2 във връзка с чл. 153 и в чл. 271 ТЗ*), никой от съвременните тълкуватели не е извел очевидните логически консеквенции на този модел и не е успял да види, че чл. 125, ал. 3

ТЗ отразява именно този модел, при това – по хармоничен и логически неизбежен начин. Резултатът от горния казуистичен и неконцептуален подход отново е този, че книжното знание относно това що е „капиталово дружество“, така и не ражда правни плодове, а единствено системен тълкувателен брак, задръстил може би стотици доктринерни съчинения и хиляди съдебни решения. *(Смирено ще призная, че този конкретен тълкувателен грях не бе спестен и на мен).*

7) Наред с горните непоносими и сами по себе си достатъчни за цялостното обезсмислянето на уредения в чл. 125 ТЗ институт „тълкувателни деликти“, критикуваното тук разбиране се е „погрижило“ да не остави никакъв шанс на прекратилия участието си съдружник и по още една, не по-малко фундаментална линия – подменяйки не само релевантния **метод**, но и релевантната **дата за оценката** на дружествения дял. Резултатът от тази поредна подмяна е, че, дори в случаите на оттегляне на съдружник поради важни причини *(поредният неразпознат от доктрината и съдебната практика, но съществуващ de lege lata институт)*, дружеството разполага с достатъчно време да „занули“ баланса си и да бламира базисната цел на самия институт. Този, правно и етически непоносим резултат, е налице и при останалите прекратителни основания по чл. 125, ал. 1 ТЗ и може да намери сполучливата си метафорична илюстрация в случаите на поставяне на съдружник под запрещение. Защото в тази хипотеза изглежда така, че вместо да защити и без това нещастния съдружник, законът сякаш „казва“ на дружеството *„Спокойно. Този и без това е малоумен и няма да разбере какви ги вършите – чувствайте се свободни да нагодите баланса си, както ви е угодно“*. **За щастие, нито законодателят от 1991 г., нито авторите на ТЗ са били „малоумни“ – те са заложили в чл. 125, ал. 3 ТЗ един справедлив и смислен модел, който следва пряко от същността на ООД и от института на прекратяване на участието и който именно поради тези свои качества е безкомпромисно утвърден сравнителноправно.**

8) Българският тълкувател – за пореден път – е подценил сложността на изследваните от него правни явления и **не е успял да забележи, че и целият чл. 125 ТЗ, и неговата ал. 3 уреждат сложен, динамичен и многоелементен комплекс от взаимосвързани елементи.** Вместо да види заложения в същността на института на прекратяване на участието в ООД усложнен модел *(прекратително основание → имуществени последици → балансов тест по чл. 125, ал. 3 ТЗ („проверка на покритието на капитала“) → уреждане на имуществените последици → прекратяване на членството или принудителна ликвидация)*, прибързаният съвременен тълкувател е редуцирал горния сложен комплекс до поносими за нивото на вниманието и задълбочеността му мащаби – до „автоматично прекратяване на членството“ и „балансирана **оценка** на равностойността на дружествения дял“.

50. Резултатът от горната безмилостна „тълкувателна касапница“ е нашето настоящо „знание“ за уредения от чл. 125 ТЗ институт – **чиято познавателна стойност, макар и акумулирана вече тридесет и три години, е нулева.**

50.1. Този отрезвяващ резултат може да намери метафоричния си аналог в самия модел на тълкувателната подмяна, която коментирам. Защото, както заложена в основата на тази подмяна неистина има за последица *(най-често)* нулирането на справедливата стойност на капиталовата инвестиция на съдружника, така и тридесет и три годишната „инвестиция“ на българската доктрина и съдебна практика в сътворената от тях **тълкувателна пирамида**, се оказа безплодна и се изпарява все повече и повече – с всяка следваща стъпка по пътя на един безпристрастен и задълбочен тълкувателен „одит“.

50.2. Лично за мен горният отрезвяващ резултат е не само поучителен, но и справедлив, защото поднася на тълкувателите същата горчива чаша, която те, в продължение на десетилетия, прибързано (*или може би – арогантно?*) предлагаша на вечно онеправданите миноритарни съдружници – вместо да се погрижат за тях. **Вземайки повод от горните библейски препратки, както и от „Христовата“ възраст на чл. 125 ТЗ и от нейната настояща мъчителна и публична смърт, ще си позволя да призова нашия съвременен „юридически Бог“ (ВКС) спешно да се погрижи за нейното тълкувателно възкресение. Защото, ако ВКС не направи това, историята ще му отреди незавидното място на Пилат Понтийски.** Пожелавам също така на всички ни това (*лично за мен – неизбежно*)⁴¹ възкресение да огрее със светлината си и нашите правни умове – защото ние, юристите, все пак имаме само това, но затова пък безценно, съкровище.

50.3. Едва ли е случайно също така, че всичките ми публикации след 2010 г. идентифицират и адресират тълкувателни проблеми, които стоят в пряка и фундаментална връзка с устоите на правовата държава и с начина, по който ние – българските юристи – браним или подкопаваме тези устои. Защото в правова държава не може да съществува нито неограничена във времето ретроактивност⁴², нито „автоматично прекратяване на членството“ на капиталов съдружник (*двете неизбежни изключения бяха вече посочени*), нито „незабавно“ изключване на съдружник (*чл. 140, ал. 4 ТЗ*), нито „легалният“ обир, привиден в чл. 125, ал. 3 ТЗ. При все това горните мракобесни „правни институти“ пораждат само тихо и непублично „мърморене“ от част от правната общност, но не и осъзнато надигане на глави и противопоставяне **с мощните ресурси на правното мислене.**

51. Причините за горното тълкувателно бедствие вероятно са много. За мен те са не само исторически, етични и професионални, а са свързани преди всичко със същността на мисленето и с незаобиколимия факт, че то предполага не само жив инстинкт за познание, но и вътрешна свобода, критичност, независимост и смелост. Ако мисленето ни обаче не е обогатено от тези ценности – или най-малкото, от тяхното осъзнато търсене – ние се превръщаме в зависими същества, които разчитат някой друг да ни „отмени“ в трудния процес на мислене и на поемането на отговорност⁴³. Това, разбира се, ни смалява и ограничава не само хоризонта на нашето познание, но и развитието ни. Превръщаме се от юристи в тълкувателни „първолаци“, очакващи, че законодателят или някой доктринер ще свършат цялата мисловна работа, а ние ще преподаваме, пишем или правораздаваме в нирванична безметежност, свободни от тегобите на мисленето, съмнението и отговорността да достигнем до истината по самостоятелен и критичен път. Този доброволен отказ от достойнството ни на мислещи юристи постепенно ни

⁴¹ Позволявам си горната категоричност, защото дълбоко вярвам, че истината – рано или късно – излиза наяве и утвърждава правата си. Така е в точните науки, в психоанализата, а както Тълкувателно решение № 4/2012 г. от 29.01.2013 г. на ОСГТК на ВКС доказва – и в правото. Човешкото същество е мислещо и еволюиращо и може да бъде заблуждавано дълго, но не и вечно. Неговите най-големи, най-страшни и най-продължителни заблуди обаче изискват хранителната среда на несвободата и абсолютизма или тоталитаризма. Ето защо за тази свобода трябва да се воюва. В противен случай нашите умове и вътрешен ценностен компас постепенно загиват и рано или късно раждат чудовища. Колеги, апелирам към всички нас – нека поне **положим усилия** да не раждаме повече „тълкувателни чудовища“.

⁴² Виж книгата ми „Преферентните искове за попълване на масата на несъстоятелността“, С.: Сиби (2011).

⁴³ Посветил голяма част от творческия си живот на проблемите на мисленето, моят любим психоаналитичен автор (*Уилфред Бион*) е оставил след себе си и следните думи: „*The mind is too heavy a burden for the sensual beast to carry*” – имайки предвид съдбата на човешкото същество и неговото робуване на принципа на удоволствието. Перифразирайки тези думи бих добавил – „Правното мислене е твърде тежко бреме за неуверения, прибързан или мързелив тълкувател“.

превръща в „тълкувателни тоталитаристи“ – защото малкият и неуверен в себе си човек се нуждае от голяма и „успокояваща“ го шапка. Така постепенно, вместо да са плод на самостоятелно и креативно мислене, съдебните решения заместват това мислене с реферирането към „голямата шапка“ на „практиката на ВКС“, а доктрината – с референции пак към тази практика или към друг „авторитетен“ доктринер. Тази шапка обаче в случая прикрива отказа или мързела да се мисли самостоятелно и критично.

51.1. В светлината (или може би – в „тъмнината“) на горните разсъждения, ще си позволя да цитирам отново един от най-недоброжелателните ми читатели – макар да се колебае дали той действително чете написаното от мен или редуцира вниманието си до името ми. Неговите думи илюстрират по ярък начин базисния проблем, адресиран от всичките ми публикации през последните години. Думите на този мой читател са следните: „Гледам само практиката на ВКС – друго не ме интересува. Защо да чета теоретични статии на отпаднали от СУ асистенти, които нямат хабилитация?“⁴⁴. Ужасяващо е, че горните думи могат да принадлежат на български съдия или адвокат, който – жертвайки призиванието си на юрист – е „делегирал“ процеса на своето правно мислене на ВКС и на „хабилитираните“ правни писатели и за който формалната „титла“ на автора е по-важна от качеството на написаното от него. Нито правораздаването във ВКС, нито научната степен обаче са гаранция за безпогрешност, а настоящият труд, предходните ми статии по чл. 125 ТЗ и двете ми монографични книги доказват именно тази истина.

51.2. Ако обаче се освободим от горната опустошителна вътрешна зависимост и безкритично послушание към „авторитетите“, вероятно ще можем да стигнем и до идеята, че **не е нужно** законодателят да мисли вместо нас **по всички** въпроси, а чл. 125 ТЗ да урежда модела, по който се оценява дружествения дял⁴⁵. Този модел не е експлицитно уреден при персоналните дружества, нито при тези с променлив капитал. Въпреки това доктрината (с едно *фрапиращо* изключение, на което вече обърнах внимание) и съдебната практика са достигнали, или предстои да достигнат, до единственото правилното и съвместимо с правовата държава тълкуване – защитено и в

⁴⁴ Опазил ме Бог от „теоретични статии“. От 2011 г. (когато публикувах монографията „Преферентните искове за попълване на масата на несъстоятелността“) досега не съм публикувал нищо, което да не адресира гореща и практически фундаментална тема на законодателството или правоприлагането. Теорията – извън нейната животворната връзка с живота и практиката – сама по себе си не представлява интерес за мен. Именно поради това съзнателно избрах както адвокатската (а не научната) кариера, така и алтернативното ми развитие като психоаналитик и преподавател по йога – защото в основата на тези две дисциплини е именно практиката **и лично преживяване**, а не книжната теория. В допълнение, „теория“ за ООД има предостатъчно. Какво е нейното стандартно качество обективният читател може да прецени и сам – особено в контекста на настоящата, а и на предходните ми публикации в Lex.bg.

⁴⁵ Едва ли ще забравя конкретния момент, в който ме осени тази семпла, но ключова за настоящия труд идея. Тя се появи в ума ми, докато – слушайки музика – правех подводна гимнастика в басейна. Без осъзнаването на простичката истина, че чл. 125, ал. 3 ТЗ **не урежда и не е нужно да урежда** оценката на дружествения дял, а има за предмет **друга материя**, плодовете на настоящия труд не биха се родили. Без да се сравнявам с великия грък Архимед, не мога да пропусна наблюдението, че мисленето изисква не само концентрация, но и релаксация и че най-ценните открития се случват в моменти, в които умът ни е ангажиран с някаква друга, странична и релаксираща дейност, а не с прекия предмет на търсенията ни. Именно в подобни мигове, когато не сме напрегнати от амбиция и стрес и вътрешният ни хоризонт е „плаващ“, истината неочаквано изплува в ума ни – като въздушно балонче от водата. Това, което се изисква от нас е единствено осъзнатостта да забележим този дар, идващ от недрага и креативността на несъзнаваното. „Техниката“ на психоанализата, основана на откритите от Фройд инструменти на „свободно плаващото внимание“ (*free-floating attention*) на терапевта и на свободните асоциации на пациента, е плод именно на горните реалности и на начина, по който оперира вечно търсещият (*но и прикриващ*) истината човешки ум.

настоящия труд. На този фон няма основателна причина чл. 125 ТЗ да е по-многословен от своите „мълчаливи събрата“ чл. 97 и чл. 260м ТЗ.

51.3. Има обаче *незаобиколима* причина чл. 125 ТЗ да ни „каже“ онова, което, от една страна е специфично само за ООД⁴⁶, а от друга, не е императивно „фиксирано“ от същността и логиката на тази дружествена форма – поради което е и опасно да бъде „делегирано“ на досетливостта на тълкувателя. Защото, дори този тълкувател да е достатъчно задълбочен, за да знае не само дефиницията за „капиталово търговско дружество“, но и да прилага последователно нейните консеквенции, едва ли би отгатнал каква е волята на законодателя по отношение на важния въпрос **към коя дата** и въз основа на какъв **конкретен счетоводен баланс (междинен или годишен, заварен или бъдещ, приет или неприет от съдружниците)** следва да бъде извършена ключовата и неизбежна при ООД проверка, наложена от правилата за закрила на капитала му. А именно по този въпрос – за разлика от въпроса за модела на оценката на дружествения дял, – от една страна няма правно-логическа неизбежност, а от друга са налице както сравнителноправна пъстрота, така и колебания на самия законодател от 1991 г. (*вж. т. 20 от Част I на изследването*). Надявам се, че горното изложение обяснява не само какъв е действителният смисъл на чл. 125, ал. 3 ТЗ, **но и защо е било важно** тази разпоредба да бъде интегрирана в закона и материята да не бъде оставяна на съобразителността на тълкувателите.

51.4. Парадоксално е, че идеята на законодателя е била да внесе яснота по **единствения** въпрос, по който колебанията в разглежданата тук материя са неизбежни и който не може да бъде решен без ясна и изрична правна уредба. Вместо да съберат плодовете от тази регулативна щедрост и да ги дарят на вечно онеправданите миноритарни съдружници в ООД, съвременните интерпретатори (*съдии, доктринери, преподаватели и адвокати*) преобърнаха целите чл. 125 ТЗ и чл. 517, ал. 3 ГПК с краката нагоре – нехаейки за хилядите съдружници, чиито безмилостно отрязани глави символично се изтърколиха на площадите пред съдебните палати. **Защото при подобно безправно тълкуване съдебната зала се превръща от храм на Правото и Справедливостта, в жесток, безчувствен и роботизиран ешафод за юридическа, стопанска и психологическа екзекуция на по-слабия**⁴⁷.

52. Настоящото изследване, както и предходните ми публикации в разглежданата материя, доказват, че доктрината и съдебната практика са пропуснали не само тридесет и три години от живота на чл. 125 ТЗ, но и година и половина от раждането на чл. 260м, ал. 3 ТЗ. Защото, ако тълкувателите не бяха така уверени в „познанието“ си за чл. 125,

⁴⁶ Поради „изчистването“ му от персонални елементи акционерното дружество не познава института на прекратяване на участието. Персоналните дружества нямат капитал. Капиталът на дружествата с променлив капитал не е нито стабилен, нито „класически“ и поради това не е подчинен на строгите регулации, характерни за ООД и за акционерното дружество.

⁴⁷ Че Правото е призвано да брани именно по-слабия съм научил пак от Траян Конов. За съжаление, повечето съвременни тълкуватели не се учат от автори с подобни високи стандарти, а имат други „правни герои“. В тази ситуация не е учудващо, че съвременният юрист до голяма степен е изгубил както пътеводната звезда на Справедливостта, така и милостта си към онези, които Правото е призвано да защитава. В случая с чл. 125 ТЗ това най-често са вечно онеправданите миноритарни съдружници. Именно на тяхната закрила са посветени законодателните, доктринерните и юриспрудентните усилия в съвременния цивилизован свят, включително и в Германия. У нас обаче по-важна е „практиката на ВКС“ или научната титла – възприемани като символи на „сила“, на която умът на зависимия тълкувател бърза да се опре (*с цел да успокои тревожността от неувереността в ресурсите на собственото си мислене*). За нерадостната съдба на онеправданите и безправните обаче „не е виновен“ нито доктринерът, нито съдът, а единствено „законодателят“ – върху който мързеливият тълкувател дежурно проектира пасивността на собствения си ум.

ал. 3 ТЗ, вероятно биха забелязали, че счетоводният баланс по тази разпоредба няма аналог в чл. 260м, ал. 3 ТЗ. А това би ги подсетило, че нейн предмет е закрилата на фиксирания капитал на ООД, а не релевантната оценка на дружествения дял.

53. Настоящият труд илюстрира и факта, че има легални материи, които не могат да бъдат осмислени по лесен и мързелив начин (*ако изобщо има такива области на правото*). В случая с чл. 125 ТЗ – включително поради липсата на относими исторически аналози и доктрина по Закона за дружествата с ограничена отговорност от 1924 г. – разбирането на правната уредба по необходимост изисква задълбочено сравнителноправно изследване и ползването на чуждестранна доктрина. Наред с това са нужни и определени познания по оценяване на дружествени дялове и по счетоводство. Защото и аз лесно попаднах в капана на „пазарната стойност“ – солидаризирайки се прибързано и ентузиазирано с алтернативната и изолирана в доктрината ни теза на проф. Ангел Калайджиев. Именно четенето на чуждестранна доктрина и съдебна практика, както и на МСО обаче, в съчетание с една откровено невярна и силно „подкастрирана“ (*чрез неоснователни отбивки за липса на контрол и на ликвидност*) оценка по исково дело, ми помогнаха да видя, че понятията „пазарна стойност“ и „справедлива стойност“ са различни и че единствено второто има място на плоскостта на уредения в чл. 125 ТЗ институт.

54. Парадоксално и поучително е също така, че вероятно почти всеки търговскоправен юрист, а бих казал, и всеки интелигентен гражданин, който се е сблъсквал с чл. 125, ал. 3 ТЗ, осъзнато или интуитивно усеща, че „има нещо гнило“ в балансовия модел на оценка и че той е крещящо несправедлив⁴⁸. Защо обаче горното интуитивно познание и вътрешна „реакция“ спрямо утвърденото тълкуване на чл. 125, ал. 3 ТЗ остават само в зародишна форма и не провокират *поне опит* тълкувателят да защити друг и по-справедлив модел на тази разпоредба – който при това самият той усеща, че е единствено смислен? **Причината за тази фатална тълкувателна абдикация според мен е в системния ни отказ да признаем базисната истина, че правото, справедливостта и това, което англичаните наричат „common sense“⁴⁹ са неотделими.** Тази истина би трябвало да стои на „вечна стража“ в самите основи на правното ни мислене – както неведнъж съм имал повод да подчертая (*давайки за пример думи на професорите Иван Апостолов и Живко Сталев*). Ако този незаменим за всеки истински юрист вътрешен страж обаче е приспан от опиума на лесното, повърхностно и мързеливо „тълкуване“ на закона, резултатите са тези, които обобщих по-горе – катастрофални както за правоприлагането и правната наука, така и за честта на тълкувателя. Надявам се също така, че настоящият труд, както и предходната ми статия в Lex.bg демонстрират по убедителен начин колко далеч може да стигне тълкувателят, ако следва не инерцията на чуждото мислене, а вечната пътеводна звезда на всеки истински юрист – Справедливостта и подхранваната от нейната ярка светлина своя интуиция.

55. Не може да не бъде забелязано също така, че истината, която настоящият труд осветлява, е изключително семпла, безкрайно логична и неизбежна – защото следва

⁴⁸ Коментирайки тезата на проф. Калайджиев за пазарен модел на оценката по чл. 125, ал. 3 ТЗ, **Григоров, Г.**, цит. съч., с. 320 (*бележка под линия № 365*) посочва, че „*това схващане може да се сподели само de lege ferenda*“.

⁴⁹ Речниковите дефиниции на „common sense“ са не само информативни, но и вдъхновяващи, включително в контекста на темата на настоящия труд. Cambridge Dictionary дефинира това понятие като „*the basic level of practical knowledge and judgment that we all need to help us live in a reasonable and safe way*“, а Brittanica Dictionary – като „*the ability to think and behave in a reasonable way and to make good decisions*.“. На фона на тези дефиниции ще си позволя твърдението, че критикуваното тук погрешно осмисляне на чл. 125, ал. 3 ТЗ нито ни помага да живеем по „разумен и безопасен начин“, нито демонстрира „способност да се мисли разумно и да се вземат добри решения“.

пряко от същността на капиталовото ООД. Нейното тълкувателно ексхумиране изисква къртовски усилия и обемно изследване не поради обективна сложност на самото явление, а единствено поради натрупаните през последните тридесет години неплодородни и упорито слепнали тълкувателни наслоявания – от чиято тежест не бях пощаден и аз. В този смисъл, както и със самия институт на прекратяване на участието в ООД, истината винаги е била под носа ни. Залепили обаче носовете си в тесния процеп на привидната буква на една единствена разпоредба (*чл. 125, ал. 3 ТЗ*) и доброволно отказали се от качествените тълкувателни инструменти, с които сме въоръжени „по право“ и от познанието си за същността на ООД, ние така и не видяхме истинския и широк свят на института на прекратяването на участието и на неговите под-институти.

55.1. Не е нужно да сме професори, академици или юридически гении, за да видим, че едно корпоративно и основано на дружествения дял плащане от **капиталовото** ООД към негов съдружник не може да бъде извършено „през главата“ на правилата за закрила на капитала и на базисната конструкция на търговското дружество – която поставя интересите на кредиторите над тези на съдружниците. След като, в интерес на дружествените кредитори, подобни плащания са правно лимитирани при ликвидацията (*чл. 271 ТЗ*), при разпределянето на дивиденди (*чл. 133 и чл. 137, ал. 1, т. 3 ТЗ*) и при намаляването на капитала (*чл. 153 ТЗ*) е **немислимо сходна регулация да не съществува и при прекратяване на участието в ООД и уреждането на имуществените последици по чл. 125, ал. 3 ТЗ**. Съвременната доктрина и съдебна практика косвено са видели тази истина, но по един изкривен и непълен начин, който не позволява да се достигне до извода, че именно тя (*а не релевантната оценка на дружествения дял*) е прекият, експлицитен и главен предмет на горната разпоредба⁵⁰.

55.2. Фактът, че горните базисни разграничения и тълкувателни акценти не са забелязани от цвета на българската търговскоправна мисъл – поради което се налага и настоящото обемно и привидно сложно изследване – е показателен не само за стандартите в правната наука и в правоприлагането, но преди всичко, за опустошителните вреди от правната казуистика и вторачването в буквата на закона. Защото тази буква несъмнено е заредена със смисъл, но езикът има очарователното, а често, и опасно свойство да заблуждава. И когато тази лесна заблуда не е балансирана от противотежестта на истинското и (*по дефиниция*) критично и системно правно мислене, смисълът на закона се оказва недостижима химера. Ако обаче тълкуването започва не с прибързания поклон пред една изолирана буква на закона⁵¹, а с осмислянето на историята, същността, концепцията и

⁵⁰ Както видяхме (*вж. т. 41*) закрилата на капитала е интегрирана в самата феноменология на счетоводния баланс по чл. 125, ал. 3 ТЗ и в неговите резултати.

⁵¹ Тази изолирана буква на закона може да бъде видяна не само като подлежаща на интерпретация юридическа форма, но – с езика на психоанализата – и като „частичен обект“. В контраст с първите няколко месеца от човешкия живот и с „калейдоскопичния“ и флуиден свят на частичните обекти, в който майката не се възприема от бебето като цялостна личност, а чрез нейните частични и постоянно сменящи се „лица“ (*на добрата или лоша „гърда“, „глас“, „мирис“, „сянка“*), нашето развитие преминава през вътрешното откритие на цялостните обекти – с което се ражда както усещането за „мен“ и „теб“, за „Аз“ и „Другия“, така и откритието, че цялостните обекти са сложни, многопластови и свързани един с друг (*в отношения*). За мен като юрист и психоаналитик е не само вдъхновяващо, но и все още изненадващо, как перспективата на психоанализата ми помага да видя по ясен начин както негативните явления в съвременното правно мислене, така и вътрешните и свързани с човешкия ум причини за тях. Защото истинското мислене не може да се роди в света на частичните обекти – то изисква много по-сложен модел на интеграция, отношения и връзки. Този зрял модел обаче не е възможен, ако на обективното право не се гледа като на цялостен обект (*единна и хармонична система*), а като на амбулантна сергия, на която законодателят е разхвърлял пъстрата си колекция от неподредени и несвързани една с друга вещи. Защото при подобен начин на мислене всяка легална разпоредба може и да се окаже привлекателна за амбициите на

вътрешната логика на изследвания институт и на неговите валенции със сходни правни явления, ситуацията коренно се променя и в ума на тълкувателя прониква светлина. Тази светлина може и да е съвсем бледа в началото (*пиша това от личен опит*)⁵², но ако неговото мислене продължи по верния път, перспективата се разширява и постепенно позволява да бъде видяно цялостното правно явление. Аз имах шанса да извървя горния вълнуващ и труден път – може би, поради чертата ми да не се доверявам на авторитети заради титлите им, а единствено след като личното ми преживяване и критично мислене ме убедят, че мога безопасно да се опра на тях.

56. Видно от горното изложение, истинските вреди от адресираната в настоящия труд тълкувателна катастрофа не се изчерпват с тридесетгодишното неправилно прилагане на закона и с хилядите пожертвани съдружнически съдби. Те не се свеждат и до иначе непоносимия факт, че критикуваното тук разбиране преобърна един институт, роден и призван да брани миноритарните съдружници, с краката нагоре – давайки зелена светлина на най-наглите корпоративни мошеници. За мен действителният и най-страшен проблем е в корените на горната тълкувателна подмяна. Тези корени са в следването на лесния, но рядко верен път – към едно „бързо“ съдебно решение, към една жадувана докторантура или академично израстване и в крайна сметка, в задушаването и херметизирането **на правното мислене**. Неприемливо е също така институт, който има както своя история у нас (*по линия на персоналните дружества*), така и сравнителноправни валенции, да бъде „изследван“ от позицията на последна инстанция, която не се вълнува от мнението на другите и не си прави труда да идентифицира и осмисли това мнение. Недопустимо е и материя, на която германската коментарна литература посвещава десет страници, да бъде „научно анализирана“ в рамките на едно-две изречения, а отговорността за правното мислене да бъде подменяна чрез реферирането към двадесет (*както настоящият труд доказва – дълбоко неправилни*) съдебни акта⁵³. Следователно, генералният проблем – от който вероятно ще страдаме и

тълкувателя, но той никога няма да разбере какво е нейното „оригинално“ и възнамერено от законодателя предназначение и функционално място.

За съжаление, съдбата на целия чл. 125 ТЗ, а и на други ключови разпоредби на дружественото право (*чл. 140, ал. 3 и 4 ТЗ*) е именно тази. Ако обаче тълкувателят избегне капана на казуистиката (*на „частичните обекти“*), той веднага би забелязал преките валенции (*„отношения“*) на чл. 125, ал. 3 ТЗ с разпоредбите на чл. 133, чл. 149, ал. 3, т. 2, чл. 153 и чл. 271 ТЗ – което неизбежно би го довело и до изводите на настоящия труд. Същото – както обосновах в последната ми книга – важи и за чл. 140, ал. 4 ТЗ. Защото, ако с буквата на тази разпоредба не се правят произволни словесни еквилибристики, тълкувателят би видял, че исторически, систематически (*чл. 95, ал. 2 ТЗ*) и сравнителноправно изключването на персонални съдружници при наличието на правен спор относно основанието за това е **плод на конститутивно съдебно решение**, поради което не може да настъпи пряко от волята на дружеството. Чрез разпоредбата на чл. 140, ал. 4 ТЗ законодателят е искал да пощади съдилищата от подобни искиви дела, но не и да торпилира конститутивната регистърна проверка – **представляваща (също както исковият ред за изключване на персонални съдружници) базисна гаранция срещу корпоративния произвол**.

⁵² Четейки писаната през м. юли 2023г. касационна жалба по т. д. № 2174/2023г. по описа на ВКС, I т. о., която стана повода за пръв път да се замисля по-сериозно върху чл. 517, ал. 3 ГПК, а оттук, и за чл. 125 ТЗ и от дистанцията на времето виждам колко несвършено е това мое касационно творение с обем от шестдесет и една страници (*плюс още шестдесет и шест за обосноваването на достъпа до касация*) и колко далеч съм бил от истината, която настоящият труд осветява по един аргументиран и хармоничен начин. Въпреки това, интуитивната теза на касационната ми жалба – че „прекратяването на участието“ в случаите по чл. 517, ал. 3 ГПК **не е равнозначно на „прекратяване на членството“** – се оказа здравата и плодородна почва, на която пуснаха корените си както крехката фиданка на последната ми книга, така и зрелите плодове на настоящия труд, а и на предходната ми статия в Lex.bg, посветена на института на прекратяване на участието по смисъла на чл. 125 ТЗ.

⁵³ „Методът на бройката“ винаги е пораждал искреното ми възмущение – за да не използвам по-силни думи. Той бе характерен за „петилетното“ и „отчетно“ мислене от времето на „развития социализъм“, но – нека не си правим илюзии – е жив и днес. Същият жалък „метод“ (*прикриващ липсата на*

през целия настоящ век – е в горните упорити и опустошаващи не само бизнеса, но и правовата държава, а бих добавил, и юридическото образование и наука, явления.

57. Малко вероятно е последните ми публикации по чл. 125 ТЗ да променят все ерозиращите стандарти, по които се твори правна наука в България⁵⁴. Подобна беда вероятно бих могъл да преживея – както съм го правил и досега. Ако Търговската колегия на ВКС обаче не откликне адекватно на тълкувателните дарове, които щедро и добросъвестно ѝ предлагам с последните ми публикации и продължи да пребивава в безправната „юрисдикция“ на досегашните си дълбоки заблуди по тълкуването на чл. 125 и чл. 140, ал. 3 и 4 ТЗ (*както и на чл. 517, ал. 3 ГПК*), признавам – това би било може би непоносим удар за юриста в мен. Защото аз все още вярвам както в Правото, така и в ресурсите на българските съдии да изпълняват своята цивилизационна и етична мисия с високите стандарти, които юридическата професия изисква от всички нас. Слава Богу, благодарение на моята своеобразна „застраховка“ срещу недъзите на съвременното правно мислене (*професията ми и на психоаналитик*), вероятно ще оцелея дори, ако ВКС игнорира последните ми публикации и тяхната правна аргументация и послание. Аз обаче не бих искал просто да „оцелея“, а и да живея и работя в правова държава, в която актовете на ВКС са повод за вдъхновение и гордост за цялата правна общност, а не за съмнения или (*още по-лошо*) – за унищожителна и основателна критика.

58. Не мисля, че последните ми публикации оставят пространство за тълкувателно хитруване или защитно мълчание. **Защото, наред с достатъчно сериозната си правна аргументация, те „свеждат до знанието“ на ВКС един цивилизационен и заложен в същността на ООД и в чл. 125 ТЗ стандарт, от който значими сравнителноправни изключения просто няма, както и „технологията“ на една тридесетгодишна тълкувателна заблуда.** Поради тези базисни факти, мълчанието би било не просто съдийска арогантност, а предателство към Правото, към цялата правна и корпоративна общност и към конституционната мисия на ВКС⁵⁵.

професионализъм, отговорност и ценностна система, както и изобицо, на способност за мислене) е дълбоко характерен за българската прокуратура и органите на МВР – всички знаем и ежедневно усещаме, че те не си вършат работата, но затова пък са винаги готови да ни бомбардират с напудрени числа и статистика. Поради тези горчиви реалности, моята юридическа и психоаналитична „сабя“ (*аз съм бивши фехтовач и републикански шампион по сабя за „пионери“*), не може да остане в ножницата си когато виждам как „научни трудове“ обосновават тезите си не с правни аргументи, а с наводнителни референции към практиката на ВКС. Ще си позволя отново да се позова на „Йога Сутра“ на Патанджали – ние можем да добием достоверно познание от друг човек единствено, ако той самият е достигнал до истината. В противен случай неговата илюзия става и наша. „Тестът“ относно компетентността на този друг човек не трябва да се основава на титлите и формалната му позиция, а на критична проверка с инструмента на собствения ни ум. Без такава проверка доверяването на авторитети е гаранция единствено за катастрофа – както и настоящият труд пряко доказва.

⁵⁴ Нямам съмнения обаче, че бившите ми колеги от Катедрата по гражданскоправни науки в СУ „Св. Климент Охридски“ не само ще разберат тезата на настоящия труд, но най-вероятно, и ще я възприемат. Защото, макар да критикувам остро тезите на някои от тях, аз далеч не ги подценявам като юристи.

⁵⁵ Горните думи показват, че моята надежда за високи стандарти в правораздаването вероятно не е особено реалистична. Макар и крехка обаче, тя все пак съществува – включително поради все още срещащите се в практиката истински, огрени от светлината на Правото и задълбочени правораздавателни актове. Тази моя надежда аз поддържам жива въпреки ужасяващите слухове от „кухнята“ на ВКС, които достигат до мен. Според тези слухове съдиите във ВКС отдавна не четат правна доктрина, да не говорим за чуждестранна такава – те са постигнали своеобразно „окончателно познание“ (*на практика – генерирано от собствените им тълкувателни тези*), което не е нужно да бъде сверявано с мненията на доктрината или с реалността. Моят ужас става все по-трудно удържим, когато подочувам и как се пишат тълкувателните решения на ВКС – чрез делегиране на почти цялата отговорност на съответния докладчик и без особено задълбочаване от страна на останалите членове на съответното тълкувателно тяло (*освен по теми, които са спорни в самия ВКС и поради това дават основание и за съответни особени мнения*). При подобен

59. Надявам се, че след адресираната в това изследване, а и в предходната ми статия в Lex.bg тридесетгодишна тълкувателна разруха, ВКС ще намери силите да признае грешките си и да изведе тълкуването на чл. 125, чл. 140, ал. 3 и 4 ТЗ и чл. 517, ал. 3 ГПК на високото и отговарящо на съвременните стандарти ниво, на което – през далечната 1991 г. и в изключително трудни изходни условия и недостиг на време – са били и „бащите“ на ТЗ. А сред тези бащи, както вече подчертах, са и вечните светила на българския цивилист – проф. Витали Таджер, проф. Живко Сталев и Кръстю Цончев. Тези големи правни умове продължават да осветяват мъчителния ни път към изграждането на Правова държава – защото през целия си дълъг живот са били водени от стремежа си към истината, справедливостта и светлината на Правото, а не от глада за научни титли. Нашите правни умове **трябва да се равняват по този висок стандарт**, а не по дълбоко погрешната (*в случая*) практика на ВКС или по доктринерни съчинения, които (*в разглежданата тук материя*) не са успели дори да „одраскат“ същността на явленията и действителния смисъл на „тълкуваната“ от тях правна уредба – камо ли да я изяснят.

60. Когато преди около година писах изложение на основанията по чл. 280, ал. 1, т. 1 ТЗ по казус, свързан с изключването на съдружник от ООД, предположих, че ОСТК на ВКС ще постанови предстоящото си тълкувателно решение в единствения правно обоснован смисъл, в който в крайна сметка бе и диспозитивът по т. 3 от последвалото Тълкувателно решение № 1/2020 г. от 31.05.2023 г. Обосновавайки достъп до касация поради противоречието на обжалваното от мен въззивно решение с това очаквано тълкувателно решение, се улових, че си казвам наум следното: „*Докъде я докарахме*“. Тези думи на вътрешната ми правна съвест бяха плод на изненадата ми от самия предмет на т. 3 от Тълкувателно дело № 1/2020 г. и от очевидния за всеки истински юрист негов отговор.

60.1. Когато пледирах пред ВКС по горното исково дело, съдебният състав бе изненадан да чуе, че моята пледоария не акцентира на фактите и правото по делото (*за мен те бяха безусловно ясни*), а на моето послание, че легитимността и етичността на целия корпоративен оборот са в ръцете именно на този съд и че единствено той може да гарантира тези ценности – не само с правораздавателните си актове, но и чрез адекватен и справедлив стандарт на „пропускливост“ в практиката си по чл. 288 ГПК. Когато напусках съдебната зала, колежката ми по делото сподели с мен, че в края на пледоарията ми и преди да обяви делото за решаване, председателката на касационния състав е промълвила тихо, сякаш на себе си, думите „*докъде я докарахме*“. Не зная дали перцепцията на колежката ми е била вярна, нито какво точно са означавали тези думи, произнесени от съдия във ВКС. Моята надежда обаче е, че те имат сходен смисъл и мотиви с горните идентични думи на собствената ми правна съвест.

подход обаче колективното тълкувателно тяло, с всички негови обединени ресурси и богатство на мнения, професионализъм и опит, се редуцира до тезата на един човек – който не е задължително да е достатъчно вещ в тълкуваната материя, нито да е лишен от заблуди. Мотивите към т. 2, т. 5 и т. 7 на Тълкувателно решение № 1 от 31.05.2023 г. на ОСТК на ВКС – които последователно критикувам във всичките ми последни публикации – са добър пример за фундаменталните недъзи на горния подход. За съжаление, той изглежда се среща не само при писането на тълкувателни, но и на каузални съдебни решения. По-горе в статията (*по повод на мотивите на Решение № 64/09.06.2009г. по т. д. № 504/2008г. на ВКС, II т. о.*) вече дадох пример и за това не по-малко опасно явление. Апелативните съдилища и ВКС обаче заседават в тричленни състави не толкова, за да си разпределят работата, а преди всичко, за да обединят тълкувателните си ресурси и да генерират достатъчно гледни точки, за да бъде достигната истината за смисъла на закона. Абдикацията от тази **вътрешна гаранция** за качеството на правораздаването е прекалено тежка цена, която не може да бъде оправдана от липсата на време.

60.2. Първото писмо на Сенека към Луцилий започва с думите „Така прави, Луцилий: отвоювай се за себе си...“. Сходни са и моите думи и моето послание към онази част от правната общност, на която все още ѝ „пука“ за това дали живеем в правова държава или – с думите на покойния Кристиан Таков – „в унизително безправно вегетиране“. Защото няма друг, освен нас, който може да „отвоюва Правото за Правото“. Тази трудна, но достойна и жизнено важна борба според мен започва с честно зададения въпрос „докъде я докарахме“. Защото без поставянето на този въпрос и без неговия **честен** отговор промяна не е възможна – нито в живота, нито в Правото и психотерапията. Надявам се, че настоящият труд, както и предходната ми статия в Lex.bg дават достатъчно основания да си поставим горния въпрос и да потърсим неговия отговор. А коренът на „отговор“ и „отговорност“ е един и същ.

61. Адресирайки с ирония и себе си, както и собствените ми едногодишни тълкувателни лутания в материята на чл. 125 ТЗ и припомняйки си вълнението от юношеските ми срещи с Карл Май и неговия герой Винету, ще си позволя да завърша с поредните изненадващи (*а може би, и непоносими за по-консервативните читатели*) думи – „Аз казах. Хау!“. За мен, като юрист и човек, тези думи са и форма на молитва. Предстои да видим дали те ще достигнат Небето (*ВКС?*) и дали ще измолят от него откровение, свеж пролетен дъжд или ново тълкувателно бедствие. Моята правна и психоаналитична интуиция – плод на които е и настоящият труд – ми подсказват, че този път ни очаква възкресение, а не разпятие.